תנ״ך · ראשונים · רש״י · כתובים

רש"י על עזרא

רש״י

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש"י על עזרא

רש״י

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשי-על-עזרא/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
פסוק א 6
פסוק ב 7
פסוק ג 7
פסוק ד 7
פסוק ה 7
פסוק ו 7
פסוק ז 8
פסוק ח 8
פסוק ט 8
פסוק י 8
פסוק יא 8
פרק ב 8
פסוק א 8
פסוק ב 8
פסוק ג 9
פסוק לו 9
פסוק מא 9
פסוק מג 9
פסוק נח 9
פסוק נט 9
פסוק ס 9
פסוק סא 9
פסוק סב 9
פסוק סג 10
פסוק סד 10
פסוק סה 10
פסוק סח 10
פסוק סט 10
פרק ג 10
פסוק א 10
פסוק ג 11
פסוק ד 11
פסוק ה 11
פסוק ז 11
פסוק ח 11
פסוק ט 12
פסוק י 12
פסוק יא 12
פסוק יב 12
פסוק יג 12
פרק ד 13
פסוק א 13
פסוק ב 13
פסוק ג 13
פסוק ד 13
פסוק ה 13
פסוק ו 13
פסוק ז 14
פסוק ח 14
פסוק ט 14
פסוק י 15
פסוק יא 15
פסוק יב 15
פסוק יג 16
פסוק יד 16
פסוק טו 16
פסוק טז 16
פסוק יז 17
פסוק יח 17
פסוק יט 17
פסוק כ 17

פסוק כא 17
פסוק כב 17
פסוק כג 17
פסוק כד 18
פרק ה 18
פסוק א 18
פסוק ב 18
פסוק ג 18
פסוק ד 19
פסוק ה 19
פסוק ו 19
פסוק ז 19
פסוק ח 19
פסוק ט 20
פסוק י 20
פסוק יא 20
פסוק יב 20
פסוק יג 20
פסוק יד 21
פסוק טו 21
פסוק טז 21
פסוק יז 21
פרק ו 21
פסוק א 21
פסוק ב 21
פסוק ג 22
פסוק ד 22
פסוק ה 22
פסוק ו 22
פסוק ז 22
פסוק ח 22
פסוק ט 23
פסוק י 23
פסוק יא 23
פסוק יב 23
פסוק יג 23
פסוק יד 24
פסוק טו 24
פסוק יז 24
פסוק יח 24
פסוק יט 24
פסוק כ 24
פסוק כא 24
פסוק כב 24
פרק ז 24
פסוק א 24
פסוק ו 24
פסוק ז 25
פסוק ח 25
פסוק ט 25
פסוק י 25
פסוק יא 25
פסוק יב 25
פסוק יג 25
פסוק יד 25
פסוק טו 26
פסוק טז 26
פסוק יז 26
פסוק יח 26
פסוק יט 26
פסוק כ 26
פסוק כא 26
פסוק כב 26
פסוק כג 27

פסוק כד 27
פסוק כה 27
פסוק כו 27
פסוק כז 27
פסוק כח 27
פרק ח 28
פסוק א 28
פסוק ג 28
פסוק ו 28
פסוק יג 28
פסוק טו 28
פסוק טז 28
פסוק יז 28
פסוק יח 29
פסוק כ 29
פסוק כא 29
פסוק כב 29
פסוק כג 29
פסוק כד 29
פסוק כה 29
פסוק כו 29
פסוק כז 29
פסוק כח 30
פסוק כט 30
פסוק לא 30
פסוק לד 30
פסוק לה 30
פסוק לו 30
פרק ט 30
פסוק א 30
פסוק ב 30
פסוק ג 30
פסוק ה 30
פסוק ז 31
פסוק ח 31
פסוק ט 31
פסוק יא 31
פסוק יב 31
פסוק יג 31
פסוק יד 31
פסוק טו 31
פרק י 32
פסוק א 32
פסוק ב 32
פסוק ג 32
פסוק ד 32
פסוק ז 32
פסוק ח 32
פסוק ט 32
פסוק יא 32
פסוק יג 32
פסוק יד 32
פסוק טו 33
פסוק טז 33
פסוק יז 33
פסוק יט 33
פסוק כ 33
פסוק מד 33

פרק א

פסוק א

וּבִשְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס. סֵדֶר סֵפֶר זֶה סָדוּר וּמְשׁוּךְ אַחַר סֵפֶר דָּנִיֵּאל כַּמְפֹרָשׁ בְּבָבָא בַּתְרָא (בבא בתרא טו.), וְהַמִּלָּה מוּסָבֶת מִזֶּה לָזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּדָנִיֵּאל בִּשְׁנַת אַחַת לְמָלְכוֹ "אֲנִי דָנִיֵּאל בִּינֹתִי בַּסְּפָרִים מִסְפַּר הַשָּׁנִים אֲשֶׁר הָיָה דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָה הַנָּבִיא לְמַלֹּאות לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם שִׁבְעִים שָׁנָה" (דניאל ט:ב), וְכֵן הוֹלֶכֶת וּמְסַפֶּרֶת כָּל הַפָּרָשָׁה בְּחֶרְבַּן הַבַּיִת וּזְמַן גָּלוּת בָּבֶל וְאֶת וַדּוּיוֹ אֲשֶׁר הִתְוַדָּה עַל חַטַּאת יִשְׂרָאֵל. וּתְחִלַּת סֵדֶר סֵפֶר זֶה כָּךְ הוּא, שֶׁלְּאַחַר שֶׁנֶּחֱרַג בֵּלְשַׁצַּר מָלַךְ דָּרְיָוֶשׁ הַמָּדִי שֶׁנֶּאֱמַר "וְדָרְיָוֶשׁ מָדָאָה קַבֵּל מַלְכוּתָא וְגוֹמֵר" (דניאל ו:א), וּלְאַחַר מִיתַת דָּרְיָוֶשׁ מָלַךְ כּוֹרֶשׁ זֶה מֶלֶךְ פָּרַס, **וּבִשְׁנַת אַחַת** לְמָלְכוֹ הֻשְׁלְמוּ שִׁבְעִים שָׁנָה לְפְקִידַת גָּלוּת בָּבֶל מִיּוֹם שֶׁגָּלָה יְהוֹיָקִים שֶׁנֶּאֱמַר "לְפִי מְלֹאת לְבָבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וְגוֹ'" (ירמיהו כט:י), שֶׁחָזְרוּ יִשְׂרָאֵל מִגָּלוּת בָּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְאוֹתָהּ שָׁנָה **בִּשְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ** יָסְדוּ יִשְׂרָאֵל יְסוֹד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְצָרֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִין הִלְשִׁינוּ עֲלֵיהֶם לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וְצִוָּה לְבַטֵּל הַמְּלָאכָה, שֶׁלֹּא לִבְנוֹת עוֹד בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּטֵלִים שֶׁלֹּא בָנוּ הַבַּיִת כָּל מַלְכוּת כּוֹרֶשׁ וַאֲחַשְׁוֵרוֹשׁ שֶׁמָּלַךְ אַחֲרָיו עַד שְׁנַת שְׁתַּיִם לְמַלְכוּת דָּרְיָוֶשׁ בֶּן אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מֶלֶךְ פָּרַס, שֶׁהוּא דָּרְיָוֶשׁ בֶּן אֶסְתֵּר, וּבִשְׁנַת שְׁתַּיִם לְמַלְכוּתוֹ הִתְחִילוּ לִבְנוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַד אֲשֶׁר הֻשְׁלַם הַבִּנְיָן, וּמִשְּׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ עַד שְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ בֶּן אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מֶלֶךְ פָּרַס שֶׁנִּבְנָה הַבַּיִת בְּיָמָיו הָיוּ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר "לְמַלֹּאות לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם שִׁבְעִים שָׁנָה וְגוֹ'" (דניאל ט:ב), וְעַכְשָׁיו בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ הֻשְׁלְמוּ שִׁבְעִים שָׁנָה לְמַלֹּאות לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם חֶרְבַּן הַבַּיִת שֶׁגָּלָה צִדְקִיָּהוּ. וּמִגָּלוּת יְהוֹיָקִים עַד גָּלוּת צִדְקִיָּהוּ שֶׁנֶּחֱרַב הַבַּיִת הָיוּ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְעַכְשָׁיו **בִּשְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס** הֻשְׁלְמוּ שִׁבְעִים שָׁנָה מִגָּלוּת יְהוֹיָקִים שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל, וּבָכָךְ נִתְקַיֵּם הַמִּקְרָא שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי לְפִי מְלֹאת לְבָבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וְגוֹמֵר" (ירמיהו כט:י), וְזוֹ הִיא הַפְּקִידָה שֶׁחָזְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל אַדְמָתָם וּבָנוּ יְסוֹד בִּנְיַן הַבַּיִת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגְמַר עַכְשָׁיו. נִמְצָא שֶׁהָיָה חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה מִגָּלוּת צִדְקִיָּהוּ שֶׁנֶּחֱרַב הַבַּיִת עַד שָׁנָה אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס, וּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה לְאַחַר שָׁנָה אַחַת לְכוֹרֶשׁ שֶׁהִיא שְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס, הֻשְׁלְמוּ שִׁבְעִים שָׁנָה לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם מִגָּלוּת צִדְקִיָּהוּ שֶׁנֶּחֱרַב הַבַּיִת עַד שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ שֶׁהִתְחִילוּ יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת הַבִּנְיָן וּגְמָרוּהוּ. וְכֵן מוֹכִיחַ בְּסֵדֶר עוֹלָם (פרק כט) וּבְמָסֶכֶת מְגִלָּה (מגילה יא:) וּבְסֵפֶר זֶה כַּאֲשֶׁר בֵּאַרְתִּי:

לִכְלוֹת דְּבַר ה' מִפִּי יִרְמְיָה. לִזְמַן אֲשֶׁר הֻשְׁלַם דְּבָרוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיהו כט:י): "כִּי לְפִי מְלֹאת לְבָבֶל וְגוֹ'":

הֵעִיר ה' אֶת רוּחַ. רָצוֹן:
קוֹל. כָּרוֹז הַכְרִיז בְּכָל מַלְכוּתוֹ:
וְגַם בְּמִכְתָּב. וְאַף מִכְתָּבוֹ שָׁלַח בְּכָל מַלְכוּתוֹ עַל דָּבָר זֶה:
לֵאמֹר. וְכֹה אָמַר לָהֶם בְּהַכְרֵז הַכָּרוֹז אֲשֶׁר הִכְרִיז וּבְאִגֶּרֶת מִכְתָּבוֹ אֲשֶׁר שָׁלַח בְּכָל מַלְכוּתוֹ:

פסוק ב

כֹּה אָמַר כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וגו' נָתַן לִי. שֶׁאֲנִי מֶלֶךְ וְשַׁלִּיט עַל כָּל הַמַּמְלָכוֹת:
וְהוּא פָקַד עָלַי. צִוָּה עָלַי עַל יְדֵי יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא לִבְנוֹת לוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסֵפֶר יְשַׁעְיָה (ישעיה מד:כח): "הָאוֹמֵר לְכוֹרֶשׁ רֹעִי וְכָל חֶפְצִי יַשְׁלִים וְלֵאמֹר לִירוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְהֵיכָל תִּוָּסֵד" (ישעיה מה:א), "כֹּה אָמַר ה' לִמְשִׁיחוֹ לְכוֹרֶשׁ אֲשֶׁר הֶחֱזַקְתִּי בִימִינוֹ וגוֹמֵר". וּכְבָר נֶאֶמְרָה נְבוּאָה זוֹ עַל יְדֵי יְשַׁעְיָה:
בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה. אֲשֶׁר בִּמְדִינַת יְהוּדָה:

פסוק ג

מִי בָכֶם. כָּךְ הָיָה מַכְרִיז וְכוֹתֵב לְכָל הַמַּמְלָכוֹת: מִי בָכֶם מִכָּל עַמּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יְהִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעֶזְרוֹ, וְיַעֲלֶה לִבְנוֹת בֵּיתוֹ אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם:

פסוק ד

וְכָל הַנִּשְׁאָר. וְכָל יְהוּדִי הַנִּשְׁאָר בִּמְקוֹמוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לַעֲלוֹת מֵחֲמַת שֶׁאֵין לוֹ מָמוֹן:
יְנַשְּׂאוּהוּ. מְצַוֶּה אֲנִי לְאַנְשֵׁי מְקוֹמוֹ שֶׁיְּעַנִּיקוּהוּ וְיַנְשְּׂאוּהוּ בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּרְכוּשׁ וּבְהֵמוֹת לְמַעַן יוּכַל לַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם עִם הַנְּדָבָה אֲשֶׁר יִתְנַדְּבוּ אַנְשֵׁי מְקוֹמוֹ לְבִנְיַן הַבַּיִת, שֶׁאַף הָאֻמּוֹת יֵשׁ בָּהֶם אֲשֶׁר הָיוּ מִתְנַדְּבִים נְדָבָה לְבִנְיַן הַבַּיִת:
לְבֵית הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלָם. מִן "כֹּה אָמַר כּוֹרֶשׁ" עַד כָּאן הַכְרָזַת הַכָּרוֹז וּשְׁלִיחוּת אִגֶּרֶת הַמִּכְתָּב:

פסוק ה

לִיהוּדָה וּבִנְיָמִין. אוֹתָן רָאשֵׁי הָאָבוֹת אֲשֶׁר לַשְּׁבָטִים הַלָּלוּ שֶׁל יְהוּדָה וּבִנְיָמִין:
לְכָל הָעִיר. עִם כָּל אוֹתָם שֶׁהֵעִיר ה' רוּחוֹ לַעֲלוֹת וְלִבְנוֹת הַבַּיִת, עָלוּ לִירוּשָׁלַיִם לִבְנוֹת הַבַּיִת:

פסוק ו

וְכָל סְבִיבוֹתֵיהֶם. וְכָל הָעַמִּים שֶׁהָיוּ שְׁכֵנֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל סִיְּעוּ וְהֶחֱזִיקוּ יְדֵי הַיְּהוּדִים **בְּזָהָב וּבְכֶסֶף** וּמַתָּנוֹת הַלָּלוּ לְמַעַן יוּכְלוּ לַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם:
לְבַד עַל כָּל הִתְנַדָּב. כָּל זֹאת הָיוּ עוֹשִׂים שְׁכֵנֵי הַיְּהוּדִים לְבַד מַה שֶׁהֵם מִתְנַדְּבִים בְּעַצְמָם לִבְנְיַן הַבַּיִת:

פסוק ז
וַיִּתְּנֵם בְּבֵית אֱלֹהָיו. אֲשֶׁר נְתָנָם נְבוּכַדְנֶצַּר בְּבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁלּוֹ:

פסוק ח
עַל יַד מִתְרְדָת הַגִּזְבָּר. כָּךְ שְׁמוֹ שֶׁל גִּזְבָּר אֲשֶׁר לְכוֹרֶשׁ, וְצִוָּהוּ כּוֹרֶשׁ לְהוֹצִיאָם:
וַיִּסְפְּרֵם. הַגִּזְבָּר הַזֶּה מָנָה אוֹתָם וּמְסָרָם לְשֵׁשְׁבַּצַּר לְמַעַן יִשָּׂאֵם וְיוֹלִיכֵם לִירוּשָׁלַיִם. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: הוּא שֵׁשְׁבַּצַּר הוּא דָּנִיֵּאל, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שֵׁשְׁבַּצַּר? שֶׁעָמַד בְּשֵׁשׁ צָרוֹת:
הַנָּשִׂיא לִיהוּדָה. הוּא הַנָּשִׂיא אֲשֶׁר לְשֵׁבֶט יְהוּדָה:

פסוק ט
מִסְפָּרָם שֶׁל כְּלֵי בֵּית ה':
אֲגַרְטָלִי. מִינֵי כֵלִים הֵם:
מַחֲלָפִים. הֵם סַכִּינִים, וְהוּא לְשׁוֹן בֵּית הַחֲלָפוֹת, שֶׁעַל כֵּן שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין בָּהּ הַסַּכִּינִין הָיְתָה נִקְרֵאת לִשְׁכַּת בֵּית הַחֲלָפוֹת:

פסוק י
כְּפוֹרֵי. מִזְרָקִים, וְנִקְרְאוּ **כְּפוֹרֵי** מִלְּשׁוֹן קִנּוּחַ כְּמוֹ דְּכָפַר יְדִיהּ בִּגְלִימָא דְּחַבְרֵיהּ (בבא מציעא כד:), עַל שֵׁם שֶׁהַמְקַבֵּל דָּם בַּמִּזְרָק הָיָה מְקַנֵּחַ נְצוֹצוֹת הַדָּם שֶׁנִּתְּזוּ עַל יָדוֹ בִּשְׂפַת הַמִּזְרָק:
מִשְׁנִים. שְׁנַיִם כֵּלִים אֲחֵרִים שֶׁל מִין אַחֵר:

פסוק יא
כָּל כֵּלִים. עַתָּה כּוֹלֵל חֶשְׁבּוֹן הַמְּנוּיִין וְשֶׁאֵינָן מְנוּיִין כֻּלָּן בְּמִנְיָן אֶחָד, אֲבָל הַחֲשׁוּבִין הוּא מוֹנֶה:
הַעֲלוֹת. לְשׁוֹן (יִפְעַל):

פרק ב

פסוק א
וְאֵלֶּה בְּנֵי הַמְּדִינָה. אֵלֶּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִמְּדִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָעוֹלִים עַתָּה מִן הַשִּׁבְיִ אֲשֶׁר בַּגּוֹלָה לִירוּשָׁלַיִם:
וַיָּשׁוּבוּ. וְעַתָּה חָזְרוּ לִירוּשָׁלַיִם:
וִיהוּדָה. וּבְנֵי יְהוּדָה חָזְרוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעִירוֹ:

פסוק ב
אֲשֶׁר בָּאוּ. בְּנֵי הַמְּדִינָה הַלָּלוּ בַּתְּחִלָּה כַּאֲשֶׁר גָּלוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל עִם זְרֻבָּבֶל וְגוֹ':

מִסְפָּר. הָרִאשׁוֹן פ"א קְמוּצָה בְּגָדוֹל וְשֵׁם אָדָם הוּא, מִסְפַּר הַשֵּׁנִי פ"א פְּתוּחָה וְדָבוּק הוּא:
אַנְשֵׁי עַם יִשְׂרָאֵל. הַלָּלוּ בְּנֵי אָדָם גְּדוֹלִים וַחֲשׁוּבִים הָיוּ, וְהָאֲחֵרִים הָיוּ מְשׁוּכִים אַחֲרֵיהֶם. וְעַל כֵּן מְנָאוּם אַחֲרֵיהֶם לְבַד:

פסוק ג

בְּנֵי פַרְעוֹשׁ וְגוֹ'. יֵשׁ בָּהֶם בַּפָּרָשָׁה שֶׁמַּזְכִּיר שֵׁם אֲבִיהֶם עַל שֵׁם בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה, וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁמַּזְכִּירָם עַל שֵׁם מְקוֹמָם, לוֹמַר בְּנֵי מָקוֹם פְּלוֹנִי:

פסוק לו

הַכֹּהֲנִים בְּנֵי יְדַעְיָה. עַד עַתָּה מָנָה בְּנֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִין, וּמֵעַכְשָׁיו הוּא מוֹנֶה וְהוֹלֵךְ הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעְלָה "וַיָּקוּמוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְיהוּדָה וּבִנְיָמִין וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְגוֹ'" (עזרא א:ה):

פסוק מא

הַמְשׁוֹרְרִים. הַלְוִיִּם שֶׁהָיוּ מְשׁוֹרְרִים, וְכֵן הַשּׁוֹעֲרִים הֵם הַלְוִיִּם שֶׁהָיוּ שׁוֹעֲרִים מִשַּׁעֲרֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

פסוק מג

הַנְּתִינִים. עַכְשָׁיו הוּא מוֹנֶה אוֹתָם נְתִינִים שֶׁהָיוּ חוֹטְבֵי עֵצִים וְשׁוֹאֲבֵי מַיִם לָעֵדָה (יהושע ט:כז), וּמִשָּׁם הָיְתָה יוֹצֵאת פַּרְנָסָתָם:

פסוק נח

וּבְנֵי עַבְדֵי שְׁלֹמֹה. עֲבָדִים הָיוּ לִשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, וְהַלָּלוּ בָּנִים הָיוּ מִבְּנֵי בְנֵיהֶם:

פסוק נט

וְאֵלֶּה הָעוֹלִים מִתֵּל מֶלַח וְגוֹ'. וְאִי זֶה מַעֲשֶׂה הִגִּיעַ לָהֶם **וְלֹא יָכְלוּ לְהַגִּיד וְגוֹ'**:
וְזַרְעָם. שֶׁל אֵבוֹתָם לְפִי שֶׁאָבְדוּ יִחוּס שֶׁלָּהֶם וְלֹא יָדְעוּ **אִם מִיִּשְׂרָאֵל הֵם**:

פסוק ס

בְּנֵי דְלָיָה וְגוֹ'. גַּם הֵם בִּכְלַל אֵלֶּה הָעוֹלִים מִתֵּל מֶלַח (עזרא ב:נט):

פסוק סא

אֲשֶׁר לָקַח. כָּל אֶחָד מִבְּנֵי בַרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי לָקַח אִשָּׁה:
וַיִּקָּרֵא עַל שְׁמָם. וְהָיָה נִקְרָא שְׁמוֹ שֶׁל בַּרְזִלַּי עַל שְׁמָם, לְפִי שֶׁהֵם לָקְחוּ מִבְּנוֹתָיו:

פסוק סב

אֵלֶּה. כֹּהֲנִים הַלָּלוּ הַמִּתְיַחֲסִים שֶׁהָיָה לָהֶם לְהִתְיַחֵס בְּאוֹתוֹ כְּתָב וְלֹא נִמְצָא כְּתָב יִחוּסָן:
וַיִּגָּאֲלוּ. שֶׁהָיוּ מְגֹאָלִים וּמְגֹעָלִים שֶׁלֹּא יַעַבְדוּ עוֹד עִם שְׁאָר הַכֹּהֲנִים בַּעֲבוּר שֶׁלֹּא נִמְצָא כְּתָב יִחוּסָן:

פסוק סג

הַתִּרְשָׁתָא. הוּא נְחֶמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה (נחמיה ח:ט), וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁנִּקְרָא שְׁמוֹ **הַתִּרְשָׁתָא** שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים לִשְׁתּוֹת יַיִן נָסְךְ שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת עַל אֲשֶׁר הָיָה מַשְׁקֶה לַמֶּלֶךְ (ירושלמי קידושין ד,א):

מִקֹּדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת כִּשְׁאָר כֹּהֲנִים:

עַד עָמֹד כֹּהֵן וְגוֹ'. כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ עַד יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ לֹא יַעֲלֶה דָּבָר זֶה, וְאֵינִי יָכוֹל לְפָתוֹר **עַד עָמֹד כֹּהֵן לְאוּרִים וְתוּמִּים** בְּבֵית שֵׁנִי, לְפִי שֶׁמָּצִינוּ בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן שֶׁל יוֹמָא (יומא כא:) שֶׁהָיָה בַּיִת שֵׁנִי חָסֵר מֵאוּרִים וְתוּמִּים:

פסוק סד

כָּל הַקָּהָל כְּאֶחָד. כְּשֶׁהָיוּ כֻלָּם בְּיַחַד עִם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהַנְּתִינִים הָיָה בָּהֶם חֶשְׁבּוֹן זֶה, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַמְנוּיִים לְמַעְלָה הֵם שֵׁבֶט יְהוּדָה וּבִנְיָמִין, וְאוֹתָם אֲשֶׁר נָחְרוּ מֵחֶשְׁבּוֹן זֶה שֶׁלֹּא תִמְצָאֵם לְמַעְלָה הֵם הָיוּ מִשְּׁאָר הַשְּׁבָטִים. וְכֵן מְפֹרָשׁ בְּסֵדֶר עוֹלָם (פרק כט): כָּל הַקָּהָל כְּאֶחָד אַרְבַּע רִבּוֹא וְגוֹ', וּבְפִרְטָן אֵינָן אֶלָּא שְׁלֹשִׁים אֶלֶף; שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֶלֶף הֵיכָן הֵם? אֶלָּא שֶׁעָלוּ מִשְּׁאָר הַשְּׁבָטִים:

פסוק סה

מִלְבַד עַבְדֵיהֶם וְאַמְהֹתֵיהֶם. שֶׁלֹּא הָיוּ בִּכְלַל הַקָּהָל:

וְלָהֶם מְשֹׁרְרִים וּמְשֹׁרְרוֹת מָאתָיִם. לְפִי שֶׁהָיוּ עוֹלִים בְּשִׂמְחָה מִבָּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָיוּ צְרִיכִים לְמְשׁוֹרְרִים וּמְשׁוֹרְרוֹת כְּדֵי שֶׁיְּהוּ מְטַיְּלוֹת בָּהֶם בְּרֹב שִׂמְחָתָם:

פסוק סח

הִתְנַדְּבוּ. הָיוּ מִתְנַדְּבִין לִבְנְיַן הַבַּיִת:

פסוק סט

כְּכֹחָם. כְּפִי כֹּחָם וּמָמוֹנָם:

דַּרְכְּמוֹנִים. שֵׁם מַטְבֵּעַ שֶׁל זָהָב:

וְכָתְנוֹת כֹּהֲנִים. לְשָׂרֵת בָּהֶם:

פרק ג

פסוק א

וַיִּגַּע. כְּמוֹ וְהִגִּיעַ:

הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי. הוּא חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ בֶּעָרִים מַה עָשׂוּ וַיֵּאָסְפוּ כֻלָּם כְּאֶחָד לִירוּשָׁלָם:

פסוק ג

וַיָּכִינוּ הַמִּזְבֵּחַ עַל מְכוֹנוֹתָיו. כְּדֵי לְהַקְרִיב עָלָיו קָרְבָּנוֹת, שֶׁהָרֵי הָיוּ יְרֵאִים מֵעַמֵּי הָאֲרָצוֹת שֶׁלֹּא יְקַנְתְּרוּם וְשֶׁלֹּא יַלְשִׁינוּם לַמֶּלֶךְ. וּבָנוּ הַמִּזְבֵּחַ לַעֲלוֹת עָלָיו עוֹלוֹת לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְיָבִינוּ הָעַמִּים בַּדָּבָר אֲשֶׁר עָשָׂהוּ עַל פִּי הַמֶּלֶךְ וְעַל כֵּן יִמָּנְעוּ מִלְּקַנְתְּרָם לְבִנְיַן הַבַּיִת:

לַבֹּקֶר וְלָעֶרֶב. תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר וְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם (במדבר כח:ד):

פסוק ד

וְעֹלַת יוֹם בְּיוֹם בְּמִסְפָּר. קָרְבְּנוֹת הֶחָג בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם:

פסוק ה

וְאַחֲרֵי כֵן. וּלְאַחַר הַסֻּכּוֹת הָיוּ מַקְרִיבִים קָרְבָּנוֹת בְּכָל יוֹם לַבֹּקֶר וְלָעֶרֶב:

וְלֶחָדְשִׁים. וּלְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים הָיוּ מַקְרִיבִים קָרְבָּנוֹת שֶׁל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים:

וּלְכָל מוֹעֲדֵי ה'. וּלְשְׁאָר מוֹעֲדוֹת קָרְבְּנֵיהֶם:

וּלְכָל מִתְנַדֵּב. וּלְכָל אוֹתָם הַמִּתְנַדְּבִים נְדָבוֹתֵיהֶם הָיוּ מְקַבְּלִים הַכֹּהֲנִים אוֹתָם לְהַקְרִיבָם, וּמִיּוֹם אֶחָד בְּתִשְׁרֵי הִתְחִילוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת וַעֲדַיִן לֹא נִבְנָה יְסוֹד הַבַּיִת:

פסוק ז

לַצִּידוֹנִים וְלַצֹּרִים. בְּנֵי צוֹר וְצִידוֹן שֶׁהָיוּ אוּמָנִים לִבְנוֹת הַבַּיִת (מלכים א ה:טו-לב):

אֶל יָם יָפוֹא. דֶּרֶךְ הַיָּם הָיוּ מְבִיאִים אוֹתָם:

כְּרִשְׁיוֹן. כַּאֲשֶׁר הָיָה רְשׁוּת הַמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם לִבְנוֹת הַבַּיִת, כְּרִשְׁיוֹן לְשׁוֹן רְשׁוּת מִגְּזֵרַת רָשָׁה שֶׁהֲרֵי מִן אָבָה יֹאמַר אֲבִיוֹן (דברים טו:ד) וּמִן צָבָה יֹאמַר צְבִיוֹן וּמִן חָזָה חִזָּיוֹן (ישעיהו כב:א) וּמִן רָעָה רַעְיוֹן (קהלת א:יז) מִן חָבָה חֲבִיוֹן (חבקוק ג:ד) וּמִן רָשָׁה יֹאמַר רְשׁוּת כְּמוֹ מִן עָנָה עֲנוּת (תהלים כב:כה) וּמִן שָׂבָה שְׂבוּת (יחזקאל כט:יד) וּמִן רָאָה רְאוּת (קהלת ה:י) וּמִן זָנָה זְנוּת (הושע ד:יא) נִמְצְאוּ רְשׁוּת וְרִשְׁיוֹן בָּאִין וְיוֹצְאִין מִגְּזֵרָה אַחַת לְפִי שַׁעַר הַדִּקְדּוּק וְלָשׁוֹן אֶחָד הֵם, וּמְנַחֵם חִבְּרוֹ לְשׁוֹן אֲרָשָׁת שְׂפָתֵינוּ (תהלים כא:ג) וְלֹא דִקְדֵּק בְּגִזְרָתוֹ וְאַף עַל פִּי כֵן שְׁנֵי פָּנִים הַלָּלוּ קְרוֹבִים זֶה לָזֶה בְּמַשְׁמָעוּתָם:

פסוק ח

בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי. הוּא חֹדֶשׁ אִיָּר:

מֵהַשָּׁבִי. כָּל אוֹתָן שֶׁבָּאוּ מֵהַשִּׁבְיָה לִירוּשָׁלַיִם:

וַיַּעֲמִידוּ. הֶעֱמִידוּ הַלְוִיִּם הַמְשׁוֹרְרִים לְנַצֵּחַ וְלוֹמַר שִׁירָה לִפְנֵי הַבּוֹנִים בְּשָׁעַת בִּנְיַן יְסוֹד הַבַּיִת:

לְנַצֵּחַ. שְׁנֵי נְצוּחוֹת הַלָּלוּ הֵם נְצוּחֵי שִׁירָה, כְּמוֹ "לַמְנַצֵּחַ (בִּנְגִינוֹת) מִזְמוֹר לְדָוִד" (תהילים ד:א):

פסוק ט

וַיַּעֲמֹד יֵשׁוּעַ. עָמְדוּ וְאָמְרוּ שִׁירָה בְּיַחַד סָבִיב עוֹשֵׂי מְלָאכַת יְסוֹד הַבַּיִת:

פסוק י

וְיִסְּדוּ. מִשְׁקָל חָזָק מִן יְסוֹד כְּמוֹ "וְיִשְּׁבוּ טִירוֹתֵיהֶם" (יחזקאל כה:ד), כֵּן וְיִשְּׁבוּ מִן יָשַׁב, **וְיִסְּדוּ** מִן יָסַד, וּמַשְׁמָעוּתָן **וְיִסְּדוּ** וַיִּשְׁבוּ, בְּמִשְׁקָל חָזָק בִּשְׁתֵּי יוּדִי"ן אַחַת פְּעָלָה וְאַחַת שֶׁל יְסוֹד וּפִתְרוֹנָן הָיוּ מְיַסְּדִים מְיַשְּׁבִים:

וְיִסְּדוּ הַבּוֹנִים. וְהַבּוֹנִים מְיַסְּדִים אֶת יְסוֹד הֵיכַל ה', בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ מְנַצְּחִים בְּשִׁירָתָם וְהֶעֱמִידוּ הַכֹּהֲנִים מְלֻבָּשִׁים בִּגְדֵי כָבוֹד וַחֲצוֹצְרוֹת בִּידֵיהֶם לִתְקֹעַ בָּהֶם:

וְהַלְוִיִּם בְּנֵי אָסָף. הָיוּ מְשׁוֹרְרִים:

בַּמְצִלְתַּיִם. כְּמוֹ (תהלים קנ:ה) "צִלְצְלֵי שָׁמַע". כְּלֵי שִׁיר הֵם:

עַל יְדֵי דָוִד. שֶׁהָיוּ מְנַצְּחִים וּמְשׁוֹרְרִים שִׁירוֹת וְהוֹדָיוֹת שֶׁל דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל:

פסוק יא

וַיַּעֲנוּ. לְשׁוֹן עֲנִיַּת זֶמֶר, כְּמוֹ "וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם" (שמות טו:כא):

וּבְהוֹדוֹת. וּבְהוֹדָיוֹת:

כִּי טוֹב. לְהוֹדוֹת לַה':

וְכָל הָעָם. שְׁאָר עַם יִשְׂרָאֵל:

עַל הוּסַד. כָּל הַשְּׁמָחוֹת הַלָּלוּ הָיוּ עוֹשִׂים עַל בִּנְיַן הַיְסוֹד אֲשֶׁר הוּסַד בְּבֵית ה':

פסוק יב

בְּיָסְדוֹ. בִּיסוֹד שֶׁלּוֹ מִן שֵׁם דָּבָר שֶׁל יוֹסֵד, וּמִן יָסַד יֹאמַר **בְּיָסְדוֹ**, כְּמוֹ מִן חֹדֶשׁ "בְּחָדְשׁוֹ", מִן קֹדֶשׁ "בְּקָדְשׁוֹ":

זֶה הַבַּיִת. כְּשֶׁהָיוּ רוֹאִין בִּנְיַן בַּיִת זֶה הָיוּ בוֹכִין, מִתּוֹךְ שֶׁהָיוּ זוֹכְרִים אוֹתוֹ בִּנְיָן גָּדוֹל שֶׁל **בַּיִת רִאשׁוֹן**:

וְרַבִּים. אֲשֶׁר לֹא רָאוּ בִּנְיַן בַּיִת רִאשׁוֹן הָיוּ שְׂמֵחִין וּמְרִיעִין בְּשִׂמְחָה בְּקוֹל גָּדוֹל מֵרֹב שִׂמְחָתָן שֶׁיָּצְאוּ מִגָּלוּתָן:

פסוק יג

וְאֵין הָעָם מַכִּירִים. אוֹתָן הַשּׁוֹמְעִים לֹא הָיוּ מַכִּירִים קוֹל תְּרוּעָה שֶׁל שִׂמְחָה מִפְּנֵי קוֹל בְּכִי הָעָם, שֶׁהָרֵי הָעָם הַשְּׂמֵחִים הָיוּ מְרִיעִים תְּרוּעָה גְּדוֹלָה, וְקוֹל הַבְּכִי נִשְׁמַע יוֹתֵר וְיוֹתֵר עַד לְמֵרָחוֹק:

פרק ד

פסוק א

צָרֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִין. הֵם הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אֲשֶׁר הוֹשִׁיב סַנְחֵרִיב בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב יז:כד): "וַיָּבֵא מֶלֶךְ אַשּׁוּר מִבָּבֶל וּמִכּוּתָה וּמֵעַוָּא וּמֵחֲמָת וּסְפַרְוָיִם, וַיּוֹשֶׁב אֹתָם בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן תַּחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל":

פסוק ב

וַיֹּאמְרוּ לָהֶם נִבְנֶה עִמָּכֶם. הָיוּ אוֹמְרִים כָּךְ לְמַעַן תִּתְבַּטֵּל מְלֶאכֶת הַבַּיִת עַל יְדֵיהֶם שֶׁלֹּא לִבְנוֹת עוֹד:

מִימֵי אֵסַר חַדֹּן מֶלֶךְ אַשּׁוּר. בְּנוֹ שֶׁל סַנְחֵרִיב, שֶׁלְּאַחַר שֶׁסַּנְחֵרִיב הוֹשִׁיבָם שָׁם הֶרְגוּהוּ אַדְרַמֶּלֶךְ וְשַׂרְאֶצֶר בָּנָיו, וַיִּמְלֹךְ אֵסַר חַדֹּן בְּנוֹ תַּחְתָּיו. שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לז:לח): "וַיְהִי הוּא מִשְׁתַּחֲוֶה בֵּית נִסְרֹךְ אֱלֹהָיו וְאַדְרַמֶּלֶךְ וְשַׂרְאֶצֶר בָּנָיו הִכֻּהוּ בַחֶרֶב וְגוֹמֵר וַיִּמְלֹךְ אֵסַר חַדֹּן בְּנוֹ תַּחְתָּיו":

פסוק ג

כִּי אֲנַחְנוּ. אֶלָּא אֲנַחְנוּ לְבַדֵּנוּ נִבְנֶה כִּי זֶה מְשַׁמֵּשׁ בִּמְקוֹם אֶלָּא:

פסוק ד

עַם הָאָרֶץ. הֵם צָרֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִין:

מְרַפִּים. לְבַטְּלָם מִמְּלַאכְתָּם:

לִבְנוֹת. כְּמוֹ מִלִּבְנוֹת, וְכֵן "עַד כִּי חָדַל לְסַפֵּר" (בראשית מא:מט):

פסוק ה

וְסוֹכְרִים. כְּתִיב בְּסָמֶ"ךְ וּפְתָרוֹנוֹ כְּאִלּוּ כָּתוּב בְּשִׁי"ן שֶׁהָיוּ שׂוֹכְרִים יוֹעֲצִים כְּדֵי לְבַטֵּל הַמְּלָאכָה:

כָּל יְמֵי. מַלְכוּת כּוֹרֶשׁ וּמַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֲשֶׁר מָלַךְ אַחַר כּוֹרֶשׁ, עַד שְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ שֶׁמָּלַךְ אַחַר אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, הָיְתָה הַמְּלָאכָה בְּטֵלָה:

פסוק ו

וּבְמַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ. שֶׁמָּלַךְ אַחַר כּוֹרֶשׁ הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ שֶׁלְּקַח אֶסְתֵּר (מגילה יא.):

כָּתְבוּ שִׂטְנָה. שֶׁלֹּא לִבְנוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

עַל יוֹשְׁבֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלָם. לְהַלְשִׁינָם וּלְקַנְתְּרָם שֶׁלֹּא יִבְנוּ הַבַּיִת:

פסוק ז

וּבִימֵי אַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא. הוּא כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס. מִנַּיִן אוֹתִיּוֹת שֶׁל כּוֹרֶשׁ עוֹלֶה לְמִנְיַן אוֹתִיּוֹת דָּרְיָוֶשׁ. וְכֵן שָׁנִינוּ בְּמַסֶּכֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (ראש השנה ג:): הוּא כּוֹרֶשׁ, הוּא דָּרְיָוֶשׁ, הוּא אַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא. כּוֹרֶשׁ עַל שֵׁם שֶׁמָּלַךְ כָּשֵׁר הָיָה, אַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא עַל שֵׁם הַמַּלְכוּת. וּבְסֵדֶר עוֹלָם (סדר עולם רבה ל) מָצָאתִי: דָּרְיָוֶשׁ הוּא אַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא, וְכָל הַמַּלְכוּת כֻּלָּהּ נִקְרֵאת אַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא וְכוּ':

כְּתַב בִּשְׁלָם. כָּתַב מִכְתְּבוֹ בִּדְבָרִים שֶׁל שָׁלוֹם:

מִתְרְדָת טָבְאֵל. שֵׁם אָדָם הוּא, מִצַּרֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִין:

וּשְׁאָר כְּנָוָתָו. חֲבֵרוֹתָיו וְסִיעוֹתָיו:

עַל אַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא. אֶל אַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא:

וּכְתָב הַנִּשְׁתְּוָן. וּכְתָב הָאִגֶּרֶת:

כְּתוּב אֲרָמִית. בְּאוֹתִיּוֹת אֲרָמִית:

וּמְתֻרְגָּם אֲרָמִית. הַמִּכְתָּב הָיָה מְפֹרָשׁ בְּלָשׁוֹן אֲרָמִית:

פסוק ח

רְחוּם בַּעַל טְעֵם. רְחוּם הָיָה מַזְכִּיר וּבַעַל דְּבָרִים לְסַדֵּר הַמִּכְתָּב:

וְשִׁמְשַׁי סָפְרָא. וְשִׁמְשַׁי הָיָה סוֹפֵר, הוּא שִׁמְשַׁי בְּנוֹ שֶׁל הָמָן. וְכֵן דֶּרֶךְ הַמִּקְרָא לְהַזְכִּיר סוֹפֵר וּמַזְכִּיר שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד, לְפִי שֶׁהֵם זְקוּקִים זֶה לָזֶה, הָאֶחָד מְסַדֵּר וּמַזְכִּירוֹ וְהַסּוֹפֵר כּוֹתֵב, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱלִיחֹרֹף וַאֲחִיָּה בְּנֵי שִׁישָׁא סֹפְרִים יְהוֹשָׁפָט בֶּן אֲחִילוּד הַמַּזְכִּיר" (מלכים א ד:ג). וּבְמָקוֹם אַחֵר נֶאֱמַר: "וַיִּבֹא אֶלְיָקִים בֶּן חִלְקִיָּהוּ וְגוֹ'" (מלכים ב יח:יח) "וְשָׁבְנָא הַסֹּפֵר וְיוֹאָח בֶּן אָסָף הַמַּזְכִּיר":

כְּתַבוּ אִגְּרָא. הַלָּלוּ שְׁנֵיהֶם **רְחוּם וְשִׁמְשַׁי** כָּתְבוּ הָאִגֶּרֶת כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֲלֵיהֶם מִתְרְדָת וְטָבְאֵל, וְכֻלָּם הָיוּ מְיֻשָּׁבִים בְּעָרֵי שׁוֹמְרוֹן:

עַל יְרוּשְׁלֶם. עַל אוֹדוֹת בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם:

כְּנֵימָא. כַּאֲשֶׁר נֶאֱמַר, וְהוּא דֶּגְמַת לְשׁוֹן גְּמָרָא כִּדְבָעֵינַן לְמֵימַר קַמָּן:

פסוק ט

אֱדַיִן. אָז:

רְחוּם. שֵׁם אָדָם:

בְּעֵל טְעֵם. מַזְכִּיר וּבַעַל דְּבָרִים:

וּשְׁאָר כְּנָוָתְהוֹן. וּשְׁאָר סִיעוֹתֵיהֶם:

דִּינָיֵא וַאֲפַרְסַתְכָיֵא וְגוֹ'. הַלָּלוּ כֻּלָּם שֵׁמוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁהוֹשִׁיב סַנְחֵרִיב בְּעָרֵי שׁוֹמְרוֹן:

אַפַּרְסָיֵא. הֵם פַּרְסִיִּים שֶׁהוֹשִׁיב סַנְחֵרִיב בְּעָרֵי שׁוֹמְרוֹן (מלכים ב יז:כד):
אַרְכְּוָי. הֵם בְּנֵי אֶרֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶרֶךְ וְאַכַּד וְכַלְנֵה" (בראשית י:י):
בָּבְלָיֵא. הֵם בְּנֵי בָבֶל:
שׁוּשַׁנְכָיֵא. בְּנֵי שׁוּשַׁן הַבִּירָה:
עֵלָמָיֵא. בְּנֵי עֵילָם. מִכָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת הוֹשִׁיב סַנְחֵרִיב בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֻלָּן הָיוּ מְשִׁבְּין וּמַסְכִּימִים בִּשְׁלִיחוּת הַמִּכְתָּב זֶה:

פסוק י

וּשְׁאָר אוּמַיָּא. וּשְׁאָר הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אֲשֶׁר הִגְלָה סַנְחֵרִיב, כֻּלָּם הִסְכִּימוּ:
אָסְנַפַּר. סַנְחֵרִיב (מלכים ב יח:יג):
רַבָּא וְיַקִּירָא. שֶׁהָיָה מֶלֶךְ גָּדוֹל וּמְכֻבָּד, שֶׁנֶּאֱמַר "כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מֶלֶךְ אַשּׁוּר" (ישעיה לו:ד):
וְהוֹתֵב הִמּוֹ. הוֹשִׁיב אוֹתָם:
בְּקִרְיָה דִּי שֲׁמְרִין. בֶּעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹת שׁוֹמְרוֹן:
וּשְׁאָר עֲבַר נַהֲרָה. וּשְׁאָר הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַנָּהָר, לְפִי שֶׁהַנָּהָר נָהַר פְּרָת מַפְסִיק בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל, נִמְצְאוּ אוֹתָן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁלְּצַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵם בְּעֵבֶר הַנָּהָר לְאוֹתָן הָעוֹמְדִים בְּבָבֶל:
וּכְעֶנָת. שֵׁם מָקוֹם וְאַנְשֵׁי כְעֶנֶת כֻּלָּם הָיוּ מַסְכִּימִים בִּשְׁלִיחוּת הַמִּכְתָּב הַזֶּה:

פסוק יא

דְּנָה פַּרְשֶׁגֶן אִגַּרְתָּא. וְזֶהוּ פִּתְרוֹן הָאִגֶּרֶת:
פַּרְשֶׁגֶן. כְּמוֹ פִּתְשֶׁגֶן הַכָּתָב (אסתר ג:יד):
דִּי שְׁלַחוּ עֲלוֹהִי. אֲשֶׁר שָׁלְחוּ אֵלָיו:
עַל אַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא. אֶל אַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא:
עַבְדָךְ אֱנָשׁ עֲבַר נַהֲרָה וּכְעֶנָת. עַבְדֶּיךָ הֵם אַנְשֵׁי עֵבֶר הַנָּהָר וְאַנְשֵׁי כְעֶנֶת. כָּל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת הַמְּנוּיוֹת כָּאן נִכְלָלוֹת בִּכְלָל זֶה, שֶׁכֻּלָּן הָיוּ לְצַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא עֵבֶר הַנָּהָר לְאוֹתָם הַשּׁוֹכְנִים בְּבָבֶל. וְזֶהוּ תְּחִלַּת הַמִּכְתָּב: **עַבְדָךְ אֱנָשׁ עֲבַר נַהֲרָה וְגוֹמֵר עַד לָא אִיתַי לֵהּ**:

פסוק יב

יְדִיעַ לֶהֱוֵא לְמַלְכָּא. דָּבָר יָדוּעַ יִהְיֶה לַמֶּלֶךְ:
דִּי יְהוּדָיֵא. אֲשֶׁר הַיְּהוּדִים שֶׁעָלוּ מֵאִתְּךָ אֵלֵינוּ בָּאוּ לִירוּשָׁלַיִם:
קַרְיְתָא מָרְדְתָּא וּבְאִישְׁתָּא בָּנַיִן. עִיר מוֹרֶדֶת וְחוֹטֵאת הֵם בּוֹנִים:

וְשׁוּרַיָּא שַׁכְלִילוּ. וְהַחוֹמוֹת יִסָּדוּ:
וְאַשַּׁיָּא. הַכְּתָלִים:
יַחִיטוּ. לְשׁוֹן פְּתִיל, כְּמוֹ "אִם מְחוּט" (בראשית יד:כג), שֶׁהֵם חוֹפְרִים וּמְחַבְּרִים הַכְּתָלִים זֶה עִם זֶה:

פסוק יג

כְּעַן יְדִיעַ. עַתָּה יָדוּעַ יִהְיֶה לַמֶּלֶךְ:
דִּי הֵן קִרְיְתָא דְךְ תִּתְבְּנֵא. אֲשֶׁר אִם הָעִיר הַזֹּאת תִּבָּנֶה:
דְךְ. זֹאת:
וְשׁוּרַיָּא יִשְׁתַּכְלְלוּן. וְהַחוֹמוֹת יִהְיוּ מְיֻסָּדוֹת:
מִנְדָּה בְלוֹ וַהֲלָךְ. מִינֵי מִסִּים הֵם וְכֶסֶף גֻּלְגֹּלֶת:
לֹא יִנְתְּנוּן. לֹא יִתְּנוּ עוֹד מַס:
וְאַפְּתֹם מְלָכִים תְּהַנְזִיק. וּמַס הַמְּלָכִים תֵּזֵק שֶׁלֹּא יִתְּנוּ עוֹד מַס לַמְּלָכִים:

פסוק יד

כְּעַן כָּל קֳבֵל דִּי מְלַח הֵיכְלָא מְלַחְנָא. עַתָּה כָּל כְּנֶגֶד דָּבָר זֶה אֲשֶׁר חָרְבַן הַהֵיכָל אָנוּ רוֹצִים לְהַחֲרִיב, **דִּי מְלַח** לְשׁוֹן חוּרְבָּן וְשִׁמָּמוֹן כְּמוֹ "אֶרֶץ מְלֵחָה וְלֹא תֵשֵׁב" (ירמיה יז:ו):
מְלַחְנָא. אָנוּ רוֹצִים לְסְתּוֹר וּלְהַחֲרִיב:
וְעַרְוַת מַלְכָּא. וּבְזִיּוֹן הַמֶּלֶךְ:
לָא אָרִיךְ. אֵינוֹ הָגוּן לָנוּ לִרְאוֹת, אָרִיךְ הָגוּן כְּמוֹ "אָרִיךְ אוֹ לָא אָרִיךְ" בְּמַסֶּכֶת סֻכָּה:
עַל דְּנָה. עַל זֹאת שָׁלַחְנוּ וְהוֹדַעְנוּ לַמֶּלֶךְ:

פסוק טו

דִּי יְבַקַּר. אֲשֶׁר יְבַקֵּר וְיִדְרֹשׁ הַדּוֹרֵשׁ בְּסֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת שֶׁל אֲבוֹתֶיךָ הַמְּלָכִים הָרִאשׁוֹנִים:
וּתְהַשְׁכַּח. וְתִמְצָא בְּסֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת וְתֵדַע כִּי הָעִיר הַזֹּאת עִיר מוֹרֶדֶת וּמַזֶּקֶת הַמְּלָכִים וְהַמְּדִינוֹת:
וְאֶשְׁתַּדּוּר עֲבָדִין בְּגַוַּהּ. וּמֶרֶד הָיוּ עוֹשִׂים יוֹשְׁבֶיהָ בְּתוֹכָהּ, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹרְדִין בְּמַלְכֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת:
מִן יוֹמָת עָלְמָא. מִימוֹת הָעוֹלָם, מִיָּמִים קַדְמוֹנִים, כָּךְ הָיָה מִנְהָגָם לִמְרוֹד בְּמַלְכֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת:
עַל דְּנָה. עַל כָּךְ הָיְתָה הָעִיר הַזֹּאת חֳרֵבָה:

פסוק טז

מְהוֹדְעִין אֲנַחְנָה לְמַלְכָּא. מוֹדִיעִין אֲנַחְנָא לַמֶּלֶךְ:

דִּי הֵן קִרְיְתָא דָךְ. אֶשֶׁר אִם הָעִיר הַזֹּאת תִּבָּנֶה וְחוֹמוֹתֶיהָ מְיֻסָּדִין:
לְקֶבֶל דְּנָה. כְּנֶגֶד כֵּן וּבִשְׁבִיל כָּךְ אֵין לְךָ חֵלֶק בְּכָל עֲבַר נַהֲרָא, לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִהְיוּ מוֹרְדִין בְּךָ וְיִקְחוּ הַכֹּל מִיָּדֶךָ:
בַּעֲבַר נַהֲרָא. הִיא כָּל הָאָרֶץ שֶׁל צַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא עֵבֶר הַנָּהָר לְאוֹתָן שֶׁבְּבָבֶל:

פסוק יז

פִּתְגָמָא שְׁלַח מַלְכָּא. דְּבָר שָׁלַח הַמֶּלֶךְ:
עַל רְחוּם בְּעֵל טְעֵם. אֶל רְחוּם הַמְזִכִּיר וְשִׁמְשַׁי הַסּוֹפֵר וּלְשְׁאָר סִיעוֹתֵיהֶם הַיּוֹשְׁבִים בְּעֵרֵי שֹׁמְרוֹן, וּלְשְׁאָר הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַנָּהָר לְצַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:
שְׁלָם וּכְעָת. מְקוֹמוֹת הֵם, וּכְעֶת כְּמוֹ "וּכְעֶנֶת" (עזרא ד:יא), פְּעָמִים קוֹרְהוּ כָּךְ וּפְעָמִים כָּךְ:

פסוק יח

נִשְׁתְּוָנָא. כְּתָב הַנִּשְׁתְּוָן אֲשֶׁר שְׁלַחְתֶּם אֵלֵינוּ הָיָה מְפֹרָשׁ וְקָרוּי לְפָנַי:

פסוק יט

שִׂים טְעֵם. וּמֵאִתִּי הָיְתָה שִׂימַת דְּבַר צִוּוּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי:
וּבַקָּרוּ וְהַשְׁכַּחוּ. וּבָדְקוּ בְּסֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת הַמְלָכִים וּמָצְאוּ כָתוּב אֲשֶׁר הָעִיר הַזֹּאת מִימוֹת הָעוֹלָם הָיְתָה מִתְנַשֵּׂאת וּמִתְרוֹמֶמֶת עַל כָּל מַלְכֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת:
וּמְרַד. וְסַרְבָנוּת הָיוּ עוֹשִׂים בָּהּ לִמְרוֹד בְּמַלְכֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת:

פסוק כ

וּמַלְכִין תַּקִּיפִין. וּמְלָכִים חֲזָקִים הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁהָיוּ מוֹשְׁלִים וְשַׁלִּיטִים בְּכָל עֵבֶר הַנָּהָר שֶׁל צַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּשְׁלֹמֹה "כִּי הוּא רֹדֶה בְּכָל עֵבֶר הַנָּהָר וְגוֹ'" (מלכים א ד:ה). וּמִסִּים וְכֶסֶף גֻּלְגֹּלֶת הָיָה נָתוּן לָהֶם, שֶׁהָיוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מַעֲלִין לָהֶם מַס:

פסוק כא

כְּעַן שִׂימוּ טְעֵם. עַתָּה שִׂימוּ דָּבָר לְהַכְרִיז בָּאָרֶץ לְבַטֵּל אֲנָשִׁים הַלָּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הַבִּנְיָן, וְהָעִיר הַזֹּאת יְרוּשְׁלַיִם לֹא תִבָּנֶה עַד אֲשֶׁר מִמֶּנִּי יוּשַׂם הַדָּבָר לִבְנוֹת הָעִיר עַל דַּעְתִּי וּרְשׁוּתִי:

פסוק כב

וּזְהִירִין הֱווֹ שָׁלוּ. וּזְהִירִין תִּהְיוּ לַעֲשׂוֹת דְּחוּי וּשְׁגָגָה, **שָׁלוּ** דשטורביר בְּלַעַ"ז:
לְמָעְבַּד עַל דְּנָה. לַעֲשׂוֹת עַל כָּךְ:
לָמָּה יִשְׂגֶּא. מַדּוּעַ יִגְדַּל מַעֲשֵׂה הַשְׁחָתָה בָּעִיר הַזֹּאת לְהַזִּיק הַמְּלָכִים. עַד כָּאן תְּשׁוּבַת כּוֹרֶשׁ אֲשֶׁר הֵשִׁיב:

פסוק כג

אֱדַיִן. אָז:

דִּי כַּרְשֶׁנָּן. מִן פִּתְרוֹן כְּתַב הַנִּשְׁתְּוָן שֶׁל אַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא הַמֶּלֶךְ הוּא כּוֹרֶשׁ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה:
קָרֵי קֶדֶם. שֶׁהָיָה כְּתָב הַנִּשְׁתְּוָן קָרוּי לִפְנֵי רְחוּם וְשִׁמְשַׁי וְסִיעָתֵיהֶם, וְהָלְכוּ בִּמְרוּצָה וּבְבֶהָלָה לִירוּשָׁלַיִם אֶל הַיְּהוּדִים, וּבִטְּלוּ אוֹתָם בְּזְרוֹעַ וְכֹחַ שֶׁלֹּא לִבְנוֹת עוֹד הַבִּנְיָן:
עַל יְהוּדָיֵא. אֶל הַיְּהוּדִים:
הֵמּוֹ. הֵם:

פסוק כד

בֵּאדַיִן. אָז הָיְתָה בְּטֵלָה מְלֶאכֶת בִּנְיַן בֵּית אֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם **עַד שְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ מֶלֶךְ פָּרָס**. שֶׁאַחַר כּוֹרֶשׁ מָלַךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ שֶׁלִּקַּח אֶסְתֵּר, וְאַחַר אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מָלַךְ דָּרְיָוֶשׁ בְּנוֹ שֶׁל אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ שֶׁהוּא בֶּן אֶסְתֵּר. וּמִשְּׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס עַד שְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה, שֶׁהִשְׁלִימוּ שִׁבְעִים שָׁנָה לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם. שֶׁהֲרֵי מֵחָרְבַן הַבַּיִת שָׁגָלָה צִדְקִיָּהוּ עַד שְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, כַּמְפֹרָשׁ בְּסֵדֶר עוֹלָם (פרק כט). וּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה מִשְּׁנַת א׳ לְכוֹרֶשׁ עַד שְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ, נִמְצְאוּ שִׁבְעִים שָׁנָה שְׁלֵמִים. וּבִשְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ הִתְחִילוּ לִבְנוֹת הַבִּנְיָן עַד שֶׁגְּמָרוּהוּ:

פרק ה

פסוק א

וְהִתְנַבִּי חַגַּי נְבִיאָה. וְעַתָּה בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ נִתְנַבְּאוּ חַגַּי וּזְכַרְיָה הַנְּבִיאִים אֶל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בִּאֱרֶץ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַיִם בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲלֵיהֶם לִבְנוֹת בִּנְיַן הַבַּיִת בְּלֹא רְשׁוּת הַמֶּלֶךְ דָּרְיָוֶשׁ:
עַל יְהוּדָיֵא. אֶל הַיְּהוּדִים:
עֲלֵיהוֹן. אֲלֵיהֶם:

פסוק ב

בֵּאדַיִן. אָז:
וְשָׂרְיוּ. הִתְחִילוּ לִבְנוֹת בֵּיתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם, וְעִמָּהֶם הַנְּבִיאִים שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזְרִין וּמְסַיְּעִין לָהֶם:

פסוק ג

בֵּה זִמְנָא אֲתָה עֲלֵיהוֹן. בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן בָּאוּ עֲלֵיהֶם הַלְּלוּ צָרֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִין לְקַנְתֵּר וּלְהַלְשִׁין עֲלֵיהֶם עַל עֵסֶק הַבִּנְיָן:
פַּחַת עֲבַר נַהֲרָה. שִׁלְטוֹן שֶׁל עֵבֶר הַנָּהָר:
וּכְנָוָתְהוֹן. וְסִיעָתְהוֹן:

וְכֵן אָמְרִין לְהוֹם. וְכֵן הָיוּ אוֹמְרִים לָהֶם:
מַן שָׂם. מִי צִוָּה לָכֶם דְּבַר הַבַּיִת לִבְנוֹת?
וְאַשַׁרְנָא דָנָה לְשַׁכְלָלָה. הַכְּתָלִים הָאֵלֶּה לְיַסֵּד, כְּמוֹ "וְאֻשַּׁיָּא יְחִיטוּ" (עזרא ד:יב), וּבְנָיִן חוֹמוֹת לְבֵנִים. כָּךְ חִבְּרוֹ מְנַחֵם:

פסוק ד

אֱדַיִן. אָז:
כְּנֵמָא. כַּאֲשֶׁר נֶאֱמַר:
אֲמַרְנָא לְהוֹם. אָמְרוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל אוֹתָן צָרֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִין:
מַן אינוּן. מִי הֵם שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים?
דִּי דָנָה. אֲשֶׁר זֶה הַבִּנְיָן הֵם בּוֹנִים:

פסוק ה

וְעֵין אֱלָהֲהוֹם. וְעֵינוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא אֱלֹהֵיהֶם הָיְתָה עַל זִקְנֵי הַיְּהוּדִים לְהַעֲלוֹתָם בִּמְלֹאכֶת הַבִּנְיָן:
וְלָא בַטְלוּ הִמּוֹ. וְלֹא בִּטְּלוּ הֵם אֶת הַבּוֹנִים:
עַד טַעְמָא לְדָרְיָוֶשׁ יְהָךְ. וְהֵשִׁיבוּ זִקְנֵי הַיְּהוּדִים דָּבָר לְאוֹתָן הַצָּרִים שֶׁלֹּא יְבַטְּלוּ אֶת הַבִּנְיָן עַד אֲשֶׁר יֵלֵךְ הַדָּבָר לְדָרְיָוֶשׁ הַמֶּלֶךְ:
וֶאֱדַיִן יְתִיבוּן. וְאָז יָשִׁיבוּ הַיְּהוּדִים כְּתַב הַנִּשְׁתְּוָן עַל כָּךְ, עַל תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל דָּרְיָוֶשׁ:

פסוק ו

פַּרְשֶׁגֶן. פִּתְרוֹן פִּתְשֶׁגֶן הָאִגֶּרֶת:
וּכְנָוָתֵהּ. וְסִיעוֹתָיו:
אֲפַרְסָכָיֵא. אֵמָה אַחַת הֵן שֶׁהָיוּ בְּסִיעוֹתֵיהֶם:
עַל דָּרְיָוֶשׁ מַלְכָּא. אֶל דָּרְיָוֶשׁ הַמֶּלֶךְ:

פסוק ז

עֲלוֹהִי. אֵלָיו:
וְכִדְנָה כְּתִיב בְּגַוֵּהּ. וְכָךְ הָיָה כָּתוּב בְּתוֹכָהּ שֶׁל אִגֶּרֶת:
שְׁלָמָא כֹּלָּא. כָּל הַשָּׁלוֹם יִהְיֶה לוֹ:

פסוק ח

יְדִיעַ לֶהֱוֵא לְמַלְכָּא. דָּבָר יָדוּעַ יִהְיֶה לַמֶּלֶךְ:
דִּי אֲזַלְנָא. אֲשֶׁר הָלַכְנוּ אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה הַמְּדִינָה לְבֵית אֱלֹוהַּ הַגָּדוֹל:
וְהוּא מִתְבְּנֵא. וְהוּא הַבַּיִת בָּנוּי:

גְּלָל. מַרְמָר"א בְּלַעַ"ז:
וְאָע מִתְּשָׂם בְּכַתְלַיָּא. וְעֵצִים נְתוּנִים וּמְשׂוּמִים בַּכְּתָלִים כְּדֵי לְהַחֲזִיק הַבִּנְיָן לְמַעַן יַעֲמֹד יָמִים רַבִּים:
וַעֲבִידְתָּא דָךְ. וּמְלָאכָה זֹאת:
אָסְפַּרְנָא מִתְעַבְדָא. מְהֵרָה הָיְתָה נַעֲשֵׂית:
אָסְפַּרְנָא. אֶפַּנְטוֹמִינְשׁ בְּלַעַ"ז:
וּמַצְלַח בְּיֶדְהוֹם. וְהֻצְלַח מַעֲשֶׂה זֶה בִּידֵיהֶם:

פסוק ט

אֱדַיִן. אָז כְּשֶׁרְאִינוּ הַבִּנְיָן שְׁאַלְנוּ לִזְקֵנִים הָאֵלֶּה:
כְּנֶמָא אֲמַרְנָא לְהוֹם. כַּאֲשֶׁר נֶאֱמַר בְּסָמוּךְ אָמַרְנוּ אֲלֵיהֶם:
מַן שָׂם לְכֹם. מִי שָׂם לָכֶם דְּבַר הַבַּיִת הַזֶּה לִבְנוֹתוֹ, וּכְתָלִים הַלָּלוּ לִיסֵּד?
וְאַשַׁרְנָא. בִּנְיַן חוֹמַת לְבֵנִים:

פסוק י

וְאַף שְׁמָהָתְהוֹם. וְאַף שְׁמוֹתָם שֶׁל בּוֹנִים רָאשֵׁי הַבִּנְיָן שְׁאַלְנוּ לָהֶם כְּדֵי לְהוֹדִיעֲךָ:
דִּי נִכְתֵּב. אֲשֶׁר נִכְתּוֹב שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֵלֶיךָ:
דִּי בְרָאשֵׁיהֹם. אֲשֶׁר בְּעַצְמָם וּבְרֹאשׁוּתָם קָמוּ לִבְנוֹת הַבַּיִת:

פסוק יא

וּכְנֶמָא פִּתְגָמָא. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַדָּבָר:
הֲתִיבוּנָא. הֵשִׁיבוּ לָנוּ דָּבָר:
אֲנַחְנָא הִמּוֹ. אֲנַחְנוּ הֵם עַבְדֵיו שֶׁל אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ:
וּבְנַיִן בַּיְתָא. וַאֲנַחְנוּ בּוֹנִין הַבַּיִת אֲשֶׁר הָיָה בָּנוּי קוֹדֶם לָכֵן שָׁנִים רַבּוֹת:
וּמֶלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל רַב. וּמֶלֶךְ גָּדוֹל שֶׁהָיָה לְיִשְׂרָאֵל הוּא שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בָּנָה אוֹתוֹ וְיִסַּד אוֹתוֹ:

פסוק יב

לָהֵן. וְעַכְשָׁיו מִפְּנֵי אֲשֶׁר הִכְעִיסוּ אֲבוֹתֵינוּ לֵאלֹהֵי הַשָּׁמַיִם מָסַר אוֹתָם בְּיַד מֶלֶךְ בָּבֶל הַכַּשְׂדִּי וְהַבַּיִת הַזֶּה הֶחֱרִיב וְאֶת הָעָם הִגְלָה לְבָבֶל:

פסוק יג

בְּרַם. אַךְ בְּשָׁנָה אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ בָּבֶל צִוָּה כּוֹרֶשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה לִבְנוֹת הַבַּיִת:

פסוק יד

וְאַף מָאנַיָּא. כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר הוֹצִיא נְבוּכַדְנֶצַּר מִן הַהֵיכָל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם וְהוֹלִיכָם לְהֵיכָלוֹ שֶׁבְּבָבֶל, הוֹצִיא אוֹתָם כּוֹרֶשׁ מֵהֵיכַל מֶלֶךְ בָּבֶל וּמְסָרָם לְיַד שֵׁשְׁבַּצַּר דְּנִיֵּאל שֶׁשְּׁמוֹ כָּךְ:

וַהֲיבִיל הִמּוֹ. וְהוֹלִיךְ אוֹתָם:

הַנְפֵּק הִמּוֹ. הוֹצִיא אוֹתָם:

דִּי פָחָה שְׁמַהּ. שֶׁהוּא הָיָה נָשִׂיא וּפַחַת, וְנִקְרָא שְׁמוֹ פָּחָה:

פסוק טו

וַאֲמַר לֵהּ. וְכָךְ אָמַר לוֹ כּוֹרֶשׁ לְשֵׁשְׁבַּצַּר: אֵלֶּה הַכֵּלִים קַח וְלֵךְ וְהוֹרֵד אוֹתָם בַּהֵיכָל אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם וּבֵיתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְהֵא בָּנוּי עַל מְקוֹמוֹ:

פסוק טז

אֱדַיִן. אָז:

שֵׁשְׁבַּצַּר דֵּךְ. זֶה בָּא וְנָתַן כְּתָלֵי בֵּיתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם, וּמֵאָז וְעַד עַתָּה הָיָה הַבַּיִת בָּנוּי וְלֹא נִגְמַר הַבִּנְיָן:

פסוק יז

וּכְעַן. וְעַתָּה אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִהְיֶה הַדָּבָר יְדוּעַ וּמְבֻקָּר בְּבֵית גְּנָזָיו שֶׁל מֶלֶךְ אֲשֶׁר שָׁם בְּבָבֶל:

הֵן אִיתַי. אִם יֵשׁ הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר מִפִּי כּוֹרֶשׁ יָצָא דָּבָר לִבְנוֹת בַּיִת זֶה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם:

וּרְעוּת מַלְכָּא. רְצוֹן הַמֶּלֶךְ עַל כֵּן יִשְׁלַח אֵלֵינוּ:

עֲלֵינָא. אֵלֵינוּ. עַד כָּאן מִכְתַּב הָאִגֶּרֶת אֲשֶׁר שָׁלְחוּ תַּתְנַי וּשְׁתַר בּוֹזְנַי:

פרק ו

פסוק א

בֵּאדַיִן. אָז כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ הַמִּכְתָּב לְיַד דָּרְיָוֶשׁ:

שָׂם טְעֵם. צִוָּה הַמֶּלֶךְ הַדָּבָר:

וּבַקָּרוּ. וּבָדְקוּ בְּבֵית הַסְּפָרִים שֶׁהָאוֹצָרוֹת מוּנָּחִים שָׁם בְּבָבֶל:

פסוק ב

וְהִשְׁתְּכַח בְּאַחְמְתָא. וְנִמְצָא מִכְתָּב שֶׁל מְגִלָּה אַחַת שָׁם בְּאַחְמְתָא, כֵּן פָּתְרוּ אַנְשֵׁי הַפִּתְרוֹן שֶׁהוּא כְּלֵי הֶעָשׂוּי לְאִגָּרוֹת וּלְגִלְיוֹנִים וְלִסְפָרִים, וְהֶעֱמִידוּהוּ מִגִּזְרַת "חֵמֶת מַיִם" (בראשית כא:יד), וְהָאֶלֶ"ף אֲשֶׁר בַּתֵּיבָה אֵינָהּ עִקַּר כְּיֶתֶר הַמִּלִּין אֲשֶׁר בִּשְׁאָר לְשׁוֹן אֲרָמִית:

בְּבִירְתָא. בְּאוֹתָהּ בִּירָה אֲשֶׁר בְּמָדַי הַמְּדִינָה:
וְכֵן כְּתִיב. וְכֵן הָיָה כָּתוּב בְּתוֹכָהּ זִכָּרוֹן שֶׁלָּהּ:

פסוק ג

בֵּית אֱלָהָא בִּירוּשְׁלֶם. בְּבֵית אֱלֹהִים בִּירוּשָׁלַיִם מָה יְהֵא עָלָיו? הַבַּיִת יִבָּנֶה:
אֲתַר דִּי דָבְחִין. שֶׁהוּא מָקוֹם שֶׁזּוֹבְחִים שָׁם זֶבַח:
וְאֻשּׁוֹהִי מְסוֹבְלִין. וְכוֹתָלָיו יִהְיוּ מְיֻסָּדִין, כְּמוֹ "וְאֻשַּׁיָּא יַחִיטוּ" (עזרא ד:יב):
רוּמֵיהּ אַמִּין שִׁתִּין. רוּם הַבַּיִת שִׁשִּׁים אַמָּה וְשִׁשִּׁים אַמָּה רָחְבּוֹ:

פסוק ד

נְדָבָכִין. לְשׁוֹן כְּתָלִים וְקִירוֹת הַכְּתָלִים הֵיוּ שֶׁל אֶבֶן גָּלָל, גָּלָל מרמר"א בְּלַעַ"ז:
וְנִדְבָךְ. וְכוֹתֶל שֶׁל עֵץ חָדָשׁ מִבִּפְנִים כְּעֵנֵין בִּנְיַן הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה (מלכים א ו:טו-יח):
וְנִפְקָתָא. וְהוֹצָאָה לְצֹרֶךְ הַבַּיִת וּלְשָׁאָר דְּבָרִים אֲשֶׁר לַבַּיִת תִּנָּתֵן לָהֶם מִבֵּית הַמֶּלֶךְ:

פסוק ה

וְאַף מָאנֵי. וְאַף כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל בֵּית הָאֱלֹהִים שֶׁל זָהָב וְכֶסֶף אֲשֶׁר נְבוּכַדְנֶצַּר הוֹצִיאָם מִן הֵיכָל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם וְהוֹלִיכָם לְבָבֶל:
וְהֵיבֵל. אֲשֶׁר הוֹלִיךְ:
יַהֲתִיבוּן. יִנָּתְנוּ:
וִיהָךְ. יֵלֵךְ כָּל הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה לַהֵיכָל אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם לִמְקוֹמוֹ:
וְתֵחֱת. וְיִהְיֶה מוּנָּח בְּבֵיתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

פסוק ו

כְּעַן תַּתְנַי וְגוֹ'. זוֹ הִיא תְּשׁוּבָה אֲשֶׁר הֵשִׁיב דָּרְיָוֶשׁ אֶל תַּתְנַי וּשְׁתַר בּוֹזְנַי:
דִּי בַּעֲבַר נַהֲרָה. לְצַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא עֵבֶר הַנָּהָר לְאוֹתָן שֶׁבְּבָבֶל:
רַחִיקִין הֲווֹ מִן תַּמָּה. רְחוֹקִים תִּהְיוּ מִשָּׁם, מִבִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלֹּא תַּרְפּוּ יְדֵי עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה:

פסוק ז

דֵּךְ. זֶה:
פַּחַת יְהוּדָיֵא. שָׂלְטוֹנֵי הַיְּהוּדִים יַעֲשׂוּ דָּבָר זֶה:
וּלְשָׁבֵי יְהוּדָיֵא. וְלִזְקֵנֵי הַיְּהוּדִים אֲנִי מְצַוֶּה:
בֵּית אֱלָהָא דֵךְ. בֵּית אֱלֹהִים זֶה:

פסוק ח

וּמִנִּי שִׂים טְעֵם. וּמִמֶּנִּי יִהְיֶה צִוּוּי זֶה:

לְמָא דִי תַעַבְדוּן. לְאוֹתוֹ בִּנְיַן הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן עִם זִקְנֵי הַיְּהוּדִים הָאֵלֶּה לִבְנוֹת בֵּיתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

וּמִנְכְסֵי מַלְכָּא. מִנִּכְסֵי הַמֶּלֶךְ יִהְיוּ עוֹשִׂים הַבִּנְיָן הַזֶּה:

דִּי מִדַּת עֲבַר נַהֲרָה. מִן הַמַּס שֶׁל עֵבֶר הַנָּהָר אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ, מִדַּת מַס כְּמוֹ "מִנְדָּה בְלוֹ וַהֲלָךְ" (עזרא ד:יג). **אָסְפַּרְנָא**. מְהֵרָה יִבָּנֶה הַבִּנְיָן. אָסְפַּרְנָה אישפלונטמנ"ט בְּלַעַ"ז:

נִפְקְתָא תֶּהֱוֵא מִתְיַהֲבָא. הוֹצָאָה תִּהְיֶה נִתֶּנֶת לָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לֹא יִתְבַּטְּלוּ מִמְּלַאכְתָּן:

פסוק ט

וּמָה חַשְׁחָן. וּמָה שֶׁיִּהְיוּ חוֹשְׁשִׁין:

וּבְנֵי תוֹרִין. בְּנֵי בָקָר וְאֵילִים וּכְבָשִׂים לְעוֹלוֹת לֵאלֹהֵי הַשָּׁמַיִם:

וְחִנְטִין. לְסֹלְתוֹת וּמֶלַח לְקָרְבָּנוֹת. **וְיַיִן** לִנְסָכִים. **וְשֶׁמֶן** לִמְנָחוֹת, כַּאֲשֶׁר יֹאמְרוּ הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם יְהִי נָתוּן לָהֶם דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ:

דִּי לָא שָׁלוּ. בְּלֹא דִּיחוּי, שנ"ץ דישטורב"ר בְּלַעַ"ז:

פסוק י

דִּי לֶהֱוֹן. לְמַעַן אֲשֶׁר יִהְיוּ מַקְרִיבִים נִיחוֹחִים לֵאלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְיִהְיוּ מִתְפַּלְּלִים עַל חַיֵּי הַמֶּלֶךְ וּבָנָיו:

פסוק יא

וּמִנִּי שִׂים טְעֵם. וּמִמֶּנִּי שִׂים צִוּוּי וְשִׂימַת דָּבָר אֲשֶׁר כָּל אָדָם אֲשֶׁר יְשַׁנֶּה דָּבָר זֶה

יִתְנְסַח. יֵחָרֵב עֲצָיו מִבֵּיתוֹ שֶׁיֵּחָרֵב בֵּיתוֹ, יִתְנַסַּח כְּמוֹ "וְנִסַּחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה" (דברים כח:סג):

וְזִקְיף יִתְמְחֵא עֲלוֹהִי. וְעֵץ לִתְלוֹתוֹ יֵהֵא גָּבוֹהַּ עָלָיו שֶׁיִּתָּלֶה עַל הָעֵץ:

וּבַיְתֵהּ נְוָלוּ יִתְעֲבֵד. וּבֵיתוֹ יֵעָשֶׂה אַשְׁפָּה עַל כָּךְ:

נְוָלוּ. עִנְיַן טִנּוּף וּמַחֲרָאוֹת:

פסוק יב

וֵאלָהָא דִּי שַׁכִּן שְׁמֵיהּ. וְהָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם:

יְמַגֵּר. יְמַגֵּר וִיפַגֵּר כָּל אוֹתוֹ מֶלֶךְ וְכָל אוֹתוֹ עַם אֲשֶׁר יִשְׁלַח יָדוֹ לְהַחֲרִיב וּלְהַשְׁחִית בֵּיתוֹ זֶה שֶׁל הי אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם:

שָׁמֶת טְעֵם. שַׂמְתִּי צִוּוּי דָּבָר זֶה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הַבִּנְיָן מְהֵרָה. עַד כָּאן תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל דַּרְיָוֶשׁ:

פסוק יג

כְּנֶמָא. כַּאֲשֶׁר נֶאֱמַר:

אָסְפַּרְנָא עֲבַדוּ. מְהֵרָה עָשׂוּ:

פסוק יד
וְשַׁבֵי יְהוּדֵיא. וְזִקְנֵי הַיְהוּדִים הָיוּ בּוֹנִין וּמַצְלִיחִין בְּמִלְאכְתָּן כִּנְבוּאַת חַגַּי וּזְכַרְיָה, וּבָנוּ וְיִסְּדוּ אֶת הַבִּנְיָן מִן צִוּוּי שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וּמִרְשׁוּת כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הוּחַל יְסוֹד הַבִּנְיָן בְּיָמָיו, וּמֵרְשׁוּת דָּרְיָוֶשׁ זֶה מֶלֶךְ פָּרַס:
וְאַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא. הוּא דָּרְיָוֶשׁ וְנִקְרָא אַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא עַל שֵׁם הַמְּדִינָה וְהַמַּלְכוּת, כִּי כָל מַלְכֵי פָּרַס הָיוּ נִקְרָאִים כָּךְ, כַּאֲשֶׁר כָּל מַלְכֵי מִצְרַיִם נִקְרָאִים פַּרְעֹה:

פסוק טו
וְשֵׁיצִיא בַּיְתָה דְנָה. וְסוֹף תִּשְׁלוּם בַּיִת זֶה הָיָה עַד יוֹם שְׁלִישִׁי לְחֹדֶשׁ **אֲדָר** שֶׁהִיא שְׁנַת שֵׁשׁ לְדָרְיָוֶשׁ הַמֶּלֶךְ, וְנִמְצָא בִּנְיַן הַבַּיִת הָיָה אַרְבַּע שָׁנִים:

פסוק יז
וְהַקְרִיבוּ לַחֲנֻכַּת. הִקְרִיבוּ לַחֲנֻכַּת בַּיִת זֶה קָרְבָּנוֹת הַלָּלוּ, וְהוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה:

פסוק יח
וַהֲקִימוּ כָהֲנַיָּא בִּפְלַגָּתְהוֹן. שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים חֲלוּקִים בַּעֲבוֹדָתָם וְלֵוִיִּם בְּמִשְׁמְרוֹת:

פסוק יט
אֶת הַפֶּסַח. עַכְשָׁיו עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן זֶה הַבָּא אַחַר אָדָר זֶה שֶׁהֻשְׁלַם הַבִּנְיָן בּוֹ:

פסוק כ
וְלָהֶם. וּלְעַצְמָם:

פסוק כא
וְכֹל הַנִּבְדָּל. הֵם הַגֵּרִים שֶׁנִּבְדְּלוּ מִטֻּמְאַת הָעֲבוֹדָה כּוֹכָבִים לִידְבֵק בְּיִשְׂרָאֵל:

פסוק כב
וְהֵסֵב לֵב מֶלֶךְ אַשּׁוּר עֲלֵיהֶם. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵסֵב לֵב מֶלֶךְ אַשּׁוּר עַל יִשְׂרָאֵל הַיּוֹשְׁבִים בְּמֶמְשַׁלְתּוֹ בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר לְהַחֲזִיקָם וּלְסַיֵּעַ בִּמְלֶאכֶת הַבִּנְיָן:

פרק ז

פסוק א
וְאַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. שֶׁל בִּנְיַן הַבַּיִת:
אַרְתַּחְשַׁסְתְּא. הוּא דָּרְיָוֶשׁ:

פסוק ו
וַיִּתֶּן לוֹ הַמֶּלֶךְ. דָּרְיָוֶשׁ:

כְּיַד ה' אֱלֹהָיו עָלָיו. כַּאֲשֶׁר צִוָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָלָיו, וּמִקְרָא מְסֹרָס הוּא: **וַיִּתֶּן לוֹ הַמֶּלֶךְ כָּל בַּקָּשָׁתוֹ כְּיַד ה' אֱלֹהָיו עָלָיו**. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עֶזְרָא הוּא מַלְאָכִי (מגילה טו.):

פסוק ז

בִּשְׁנַת שֶׁבַע. הִיא שָׁנָה אַחַר תִּשְׁלוּם הַבַּיִת:

לְאַרְתַּחְשַׁסְתְּא. הוּא דְּרְיָוֶשׁ:

פסוק ח

בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי. הוּא חֹדֶשׁ אָב, כִּי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ נִיסָן אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיְתָה תְּחִלַּת עֲלִיָּתָם מִבָּבֶל, וּבְאֶחָד לְחֹדֶשׁ אָב בָּאוּ לִירוּשָׁלַיִם:

פסוק ט

יְסַד הַמַּעֲלָה. יְסוֹד תְּחִלַּת הָעֲלִיָּה:

כְּיַד אֱלֹהָיו. כַּאֲשֶׁר הִצְלִיחוֹ יַד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהָיְתָה יָדוֹ **טוֹבָה עָלָיו** לְהַצְלִיחוֹ בְּדַרְכָיו:

פסוק י

כִּי עֶזְרָא וְגוֹ'. וְעַל כֵּן הָלַךְ וְהִצְלִיחַ בְּדַרְכּוֹ, שֶׁהֲרֵי **עֶזְרָא הֵכִין לְבָבוֹ וְגוֹמֵר**, נוֹתֵן טַעַם לְדְבָרָיו:

פסוק יא

וְזֶה פַּרְשֶׁגֶן הַנִּשְׁתָּוָן. וְזֶה פִּתְשֶׁגֶן הַכְּתָב:

וְחַקֵּיו עַל יִשְׂרָאֵל. וְאֶת חֻקֵּיו אֲשֶׁר צִוָּה עַל יִשְׂרָאֵל לְשָׁמְרָם:

פסוק יב

סָפַר דָּתָא. סֵפֶר תּוֹרָה:

גְּמִיר וּכְעָנָת. סְפֵיקָא הִיא בְּיָדוֹ:

פסוק יג

מִנִּי שִׂים טְעֵם. מִמֶּנִּי יוֹצֵא הָרְשׁוּת כִּי כָּל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אוֹתוֹ מִן יִשְׂרָאֵל מִן הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לָלֶכֶת לִירוּשָׁלַיִם יֵלְכוּ עִמָּךְ:

פסוק יד

כָּל קֳבֵל. בִּשְׁבִיל כָּךְ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ וְשִׁבְעַת יוֹעֲצָיו רוֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אַתָּה שָׁלוּחַ:

וְשִׁבְעַת יָעֲטוֹהִי. וְשֶׁבַע יוֹעֲצָיו הֵם שִׁבְעָה רוֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ (אסתר א:יד):

לְבַקָּרָה עַל יְהוּד. כְּדֵי לִדְרֹשׁ וְלִבְדֹּק עַל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם אִם הֵם עֲסוּקִים בְּתוֹרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר בְּיָדְךָ:

פסוק טו

וּלְהֵיטָלָה. וּלְהוֹלִיךְ כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְיוֹעֲצָיו אֲשֶׁר הִתְנַדֵּב לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְתַקֵּן בֵּיתוֹ אֲשֶׁר מִשְׁכָּנוֹ וּבֵיתוֹ בִּירוּשָׁלָיִם:

פסוק טז

וְכָל כְּסַף וּדְהַב. וְכָל נְדָבַת כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר תִּמְצָא בְּמְדִינַת בָּבֶל עִם שְׁאָר נִדְבַת הָעָם וְהַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר מִתְנַדְּבִים לְבֵיתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם, תּוֹלִיךְ הַכֹּל לִירוּשָׁלָיִם:

פסוק יז

כָּל קֳבֵל דְּנָה. וּבִשְׁבִיל כְּךְ שֶׁל עֲבוֹדוֹת הַמִּקְדָּשׁ מְהֵרָה תִּקְנֶה בְּכֶסֶף זֶה בָּקָר וְאֵילִים וּכְבָשִׂים וּנְבָחִים וּמְנָחוֹת וּנְסָכִים, וְתַקְרִיבֵם עַל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

פסוק יח

וּמָה דִּי עָלָךְ. וַאֲשֶׁר יִיטַב לְךְ וּלְאַחֶיךְ בְּמוֹתַר הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תַּעֲשׂוּ:

פסוק יט

וּמָאנַיָּא. וְכֵלִים הַנְּתוּנִים לְךְ לַעֲבוֹדָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שְׁלֵם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּירוּשָׁלַיִם:

פסוק כ

וּשְׁאָר חַשָּׁחוּת. וּשְׁאָר צְרִיכוּת שֶׁתִּצְטָרֵךְ לְבֵיתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִקְנוֹת, אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךְ לִיתֵּן הַדְּמִים תִּתֵּן מֵאוֹצַר הַמֶּלֶךְ:

פסוק כא

וּמִנִּי אֲנָה. וּמִמֶּנִּי אֲנִי דָּרְיָוֶשׁ הַמֶּלֶךְ יוֹצֵא צִוּוּי וְרָשׁוּת לְכָל הַגִּזְבָּרִים אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַנָּהָר לְצַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַמְקַבְּלִים מִסִּים שֶׁלִּי מִן הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים אֲשֶׁר כָּל דָּבָר שֶׁיִּשְׁאַל מִכֶּם עֶזְרָא הַכֹּהֵן סוֹפֵר הַתּוֹרָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְהֵרָה יֵעָשֶׂה שֶׁלֹּא יְעַכְּבוּ אֶת שְׁאֵלָתוֹ עַד מֵאָה כִּכָּרִים שֶׁל כֶּסֶף לִקְנוֹת קָרְבָּנוֹת וּמֵאָה כוֹרִין חִטִּין לִמְנָחוֹת וְעַד מֵאָה מִדּוֹת יַיִן לִנְסָכִים וּמֵאָה (מִדּוֹת) שֶׁל שֶׁמֶן לִבְלוֹל מְנָחוֹת וּמֶלַח לְקָרְבָּנוֹת כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר "וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח" (ויקרא ב:יג):

פסוק כב

דִּי לָא כְתָב. וּמֶלַח שֶׁאֵין כָּתוּב בּוֹ מִדָּה יִתְּנוּ כְּכָל הַצָּרֵךְ:

פסוק כג

כָּל דִּי מִן טַעַם. כָּל אֲשֶׁר יִהְיֶה מֵרְשׁוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְצִוּוּיוֹ יֵעָשֶׂה בִּזְרִיזוּת בְּחוֹתַם הַמֶּלֶךְ לְבֵיתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

אַדְרַזְדָּא. חוֹתָם בִּלְשׁוֹן עֲרָבִי:

דִּי לְמָה לָהֱוֵא. אֲשֶׁר לְמָּה יִהְיֶה קֶצֶף עַל מַלְכוּת הַמֶּלֶךְ וּבָנָיו, וְעַל כֵּן יִתְּנוּ הַגִּזְבָּרִים כָּל צָרְכֵי הַבַּיִת:

פסוק כד

וּלְכוֹם מְהוֹדְעִין. וּלְכֶם אָנוּ מוֹדִיעִים אֲשֶׁר כָּל הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם הַמְשׁוֹרְרִים וְהַשּׁוֹעֲרִים וְהַנְּתִינִים שֶׁהֵם חוֹטְבֵי עֵצִים וְשׁוֹאֲבֵי מַיִם לַמִּזְבֵּחַ וְעוֹבְדִים בְּבֵית זֶה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֹא יִשְׁלוֹט אָדָם עֲלֵיהֶם לְהַשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם מַס וְכֶסֶף גֻּלְגֹּלֶת, אֶלָּא יִהְיוּ בְּנֵי חוֹרִין מֵעֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ:

פסוק כה

וְאַנְתְּ עֶזְרָא כְּחָכְמַת אֱלָהָךְ דִּי בִידָךְ. וְאַתָּה עֶזְרָא כְּפִי חָכְמַת אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר בְּיָדֶיךָ יוֹתֵר מִן הַשּׁוֹפְטִים וְהַדַּיָּנִים שֶׁהֵם דָּנִין כָּל הָעָם שֶׁבְּעֵבֶר הַנָּהָר לְצַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עִם יוֹדְעֵי הַתּוֹרָה:

וְדִי לָא יָדַע. וְהַשּׁוֹפֵט אֲשֶׁר לֹא יָדַע לִשְׁפּוֹט, תּוֹדִיעַ לוֹ הַמִּשְׁפָּט לַעֲשׂוֹתוֹ:

פסוק כו

וְכָל דִּי לָא לָהֱוֵא עָבֵד. וְכָל אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה עוֹשֶׂה דָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְדַת הַמֶּלֶךְ, מְהֵרָה יֵעָכֵב הַדִּין וְהַמִּשְׁפָּט:

דִּינָה. הַדִּין יֵעָשֶׂה מִמֶּנּוּ מִן הַמְעַכֵּב מִשְׁפָּט:

הֵן לְמוּת. לַהֲרֹג:

הֵן לִשְׁרוֹשִׁי. אִם לְעָקְרוֹ מִן הָעוֹלָם אוֹתוֹ וְאֶת זַרְעוֹ וְאֶת מִשְׁפַּחְתּוֹ, לִשְׁרוֹשִׁי דישראצינ"ר בְּלַע"ז:

הֵן לַעֲנָשׁ נִכְסִין. אִם לְעָנְשׁוֹ בְּמָמוֹן:

וְלָאֲסוּרִין. אוֹ לְיִסּוּרוֹ בְּיִסּוּרִין. עַד כָּאן מִכְתַּב הָאִגֶּרֶת אֲשֶׁר נָתַן דַּרְיָוֶשׁ הַמֶּלֶךְ לְעֶזְרָא הַסּוֹפֵר לְמַעַן יִשְׁאֲהוּ לִירוּשָׁלַיִם לְהַרְאוֹתוֹ אֶל הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְגִזְבְּרֵי הַמֶּלֶךְ, לְמַעַן יַחֲזִיקוּ לְקַיֵּם הַמִּצְוֹת וְלַעֲבֹד ה' בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְלִשְׁמֹר הַתּוֹרָה כַּמִּשְׁפָּט:

פסוק כז

בָּרוּךְ ה'. כְּךָ כָּתַב עֶזְרָא בְּסִפְרוֹ כַּאֲשֶׁר נָתַן הוֹדָאָה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

פסוק כח

וְיוֹעֲצַיו. הֵם שִׁבְעָה רוֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, הֵן שִׁבְעָה יְעָטוּהִי שֶׁל מַעְלָה:

כְּיַד ה' אֱלֹהַי עָלַי. כַּאֲשֶׁר הָיְתָה עֶזְרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָלַי, וְקִבַּצְתִּי מִיִּשְׂרָאֵל הַנִּשְׁאָרִים בְּבָבֶל רָאשֵׁי אָבוֹת וּגְדוֹלִים לַעֲלוֹת עִמִּי מִבָּבֶל:

פרק ח

פסוק א

וְאֵלֶּה רָאשֵׁי אֲבוֹתֵיהֶם. שֶׁל עוֹלִים:

וְהִתְיַחְשָׂם. אֶת יִחוּסָם אֲשֶׁר הָיוּ מִתְיַחֲשִׂים בָּהֶם:

אַרְתַּחְשַׁסְתְּא. הוּא דָּרְיָוֶשׁ:

פסוק ג

מִבְּנֵי שְׁכַנְיָה מִבְּנֵי פַּרְעֹשׁ. מִשְׁפָּחָה אַחַת הִיא, וְזִכְרְיָה הוּא רֹאשׁ הַמִּשְׁפָּחָה:

וְעִמּוֹ. וְעִם יַחַס שֶׁלּוֹ הָיוּ מִתְיַחֲסִים הַזְּכָרִים שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ:

פסוק ו

עֶבֶד בֶּן יוֹנָתָן. כָּךְ שְׁמוֹ:

פסוק יג

אַחֲרוֹנִים. שֶׁהָיוּ אַחֲרוֹנִים לָלֶכֶת אַחֲרֵי עֶזְרָא:

פסוק טו

אֶל הַנָּהָר הַבָּא. אֶל הַנָּהָר הַנּוֹבֵעַ:

אֶל אַהֲוָא. אֶל אוֹתוֹ הַנָּהָר:

וְנַחֲנָה שָׁם. וְהָיֵינוּ חוֹנִים שָׁם:

וָאָבִינָה בָעָם. נָתַתִּי לִבִּי לְהָבִין בָּעָם אֲשֶׁר נִקְבְּצוּ עִמִּי:

פסוק טז

וָאֶשְׁלְחָה לֶאֱלִיעֶזֶר וְגוֹ'. רָאשִׁים, גְּדוֹלִים:

מְבִינִים. חֲכָמִים הָיוּ:

פסוק יז

וָאֲצַוֶּה אוֹתָם וְגוֹ'. שְׁלַחְתִּים וְצִוִּיתִים לְדַבֵּר אֶל אִדּוֹ שֶׁהוּא גָּדוֹל וְחָשׁוּב אֲשֶׁר **בְּכָסְפְּיָא**:

עַל אִדּוֹ. אֶל אִדּוֹ:

וָאָשִׂימָה בְּפִיהֶם. שַׂמְתִּי בְּפִיהֶם דְּבָרִים לְדַבֵּר בִּשְׁלִיחוּתִי אֶל אִדּוֹ וְאָחָיו שֶׁהֵם נְתוּנִים וּמְיֻשָּׁבִים בְּכָסְפְּיָא לְהָבִיא לָנוּ מְשָׁרְתִים לַעֲבֹד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ:

בְּכָסְפְּיָא. שֵׁם מָקוֹם בְּבָבֶל:

אֶל אִדּוֹ אָחִיו. שֵׁם אָדָם:

הַנְּתוּנִים. כְּמוֹ הַנְּתִינִים, וְעַל כֵּן נִכְתַּב בְּוָי"ו:

פסוק יח

כְּיַד אֱלֹהֵינוּ. כַּאֲשֶׁר הָיְתָה הַצְלָחָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָלֵינוּ:

אִישׁ שֶׂכֶל. חָכָם:

מִבְּנֵי מַחְלִי וְגוֹ'. כֻּלָּם הַלָּלוּ לְוִיִּם:

פסוק כ

וּמִן הַנְּתִינִים. וּמִן הָעֲבָדִים נְתִינִים שֶׁנָּתַן דָּוִד הַמֶּלֶךְ וְשָׂרֵי יִשְׂרָאֵל עָלוּ עִמָּהֶם:

פסוק כא

לְהִתְעַנּוֹת. לֵישֵׁב בְּתַעֲנִית:

דֶּרֶךְ יְשָׁרָה. שֶׁיּוֹלִיכֵנִי הַמָּקוֹם לְשָׁלוֹם:

פסוק כב

כִּי בוֹשְׁתִּי. שֶׁהָרֵי נִתְבַּיַּשְׁתִּי **מִן הַמֶּלֶךְ** שֶׁלֹּא רָצִיתִי **לִשְׁאֹל** לוֹ רֶכֶב **וּפָרָשִׁים** כְּדֵי לְתַיְּרֵנוּ:

כִּי אָמַרְנוּ. שֶׁהָרֵי כְּבָר אָמַרְנוּ אֶל דְּרְיָוֶשׁ הַמֶּלֶךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵטִיב לִמְבַקְשָׁיו וְשׁוֹפְךָ אַפּוֹ וַחֲמָתוֹ עַל עוֹזְבָיו:

פסוק כג

וַיֵּעָתֶר לָנוּ. וְקִבֵּל תְּפִלָּתֵינוּ שֶׁבָּאנוּ לִירוּשָׁלַיִם לְשָׁלוֹם:

פסוק כד

וָאַבְדִּילָה. וְכַאֲשֶׁר הָיִיתִי שָׁם עַל נְהַר אַהָוָא הִבְדַּלְתִּי מִשָּׂרֵי הַכֹּהֲנִים וְשָׁקַלְתִּי לָהֶם הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב לִיתֵּן בְּאוֹצְרוֹת בֵּית ה':

פסוק כה

הַהֲרִימוּ. אֲשֶׁר הֵרִימוּ הַנִּמְצָאִים בְּבָבֶל:

פסוק כו

וּכְלֵי כֶסֶף מֵאָה לַכִּכָּרִים. כִּכָּר בְּכָל כְּלִי:

פסוק כז

וּכְפוּרֵי. מִזְרָקִים:

לַאֲדַרְכֹנִים אָלֶף. מִין מַטְבֵּעַ, אֶלֶף דַּרְכוֹנִים הָיוּ בְּעֶשְׂרִים **כִּכְּרֵי זָהָב** הַלָּלוּ:

מֻצְהָב. מְשֻׁשֶׁת נְחֹשֶׁת מֻצְהָב, (אוֹ) מִין מַטְבֵּעַ שֶׁל נְחֹשֶׁת:

טוֹבָה. לְשׁוֹן נְקֵבָה קוֹרֵא לַנְּחֹשֶׁת:

שְׁנַיִם. שְׁנֵי כֵּלִים:

חֲמוּדוֹת כַּזָּהָב. הַכֵּלִים קוֹרֵא חֲמוּדוֹת בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה:

פסוק כח
אֲלֵיהֶם. לְאוֹתָן שָׂרֵי הַכֹּהֲנִים:

פסוק כט
הַלִּשְׁכוֹת בֵּית ה'. כְּדֵי לִיתֵּן בַּלִּשְׁכוֹת הַבַּיִת:

פסוק לא
בִּשְׁנֵים עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן. בִּשְׁנֵים עָשָׂר לְנִיסָן:
וְיַד אֱלֹהֵינוּ הָיְתָה עָלֵינוּ. לְהַצְלִיחֵנוּ עַל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְנוּ עָלֶיהָ:

פסוק לד
בְּמִסְפָּר בְּמִשְׁקָל לַכֹּל. מִסְפַּר הַכֵּלִים וּמִשְׁקָלָם כַּאֲשֶׁר קִבְּלוּהוּ כָּךְ הָיָה נִשְׁקָל כֻּלּוֹ כַּאֲשֶׁר פֹּרָעוּהוּ:

פסוק לה
הַבָּאִים מֵהַשִּׁבְי בְּנֵי הַגּוֹלָה. הַלָּלוּ אֲשֶׁר בָּאוּ עִם עֶזְרָא:
הִקְרִיבוּ עוֹלוֹת. הַכֹּל עוֹלָה, וְהוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה:

פסוק לו
וַיִּתְּנוּ אֶת דָּתֵי הַמֶּלֶךְ. הַלָּלוּ עוֹלֵי גוֹלָה סִפְּרוּ מִצְוֹת דְּרְיָוֶשׁ הַמֶּלֶךְ לִגְדוֹלֵי הַמֶּלֶךְ רוֹאֵי פָּנָיו:
וּפַחֲוֹת. כְּמוֹ וּפֶחוֹת:
עֵבֶר הַנָּהָר. אוֹתָן שֶׁל צַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵן בְּעֵבֶר הַנָּהָר לְיוֹשְׁבֵי בָּבֶל:
וְנִשְּׂאוּ. שֶׁהָיוּ מְנַשְּׂאִין וּמְסַיְּעִין:

פרק ט

פסוק א
אֵלֶּה. דְּבָרִים הַלָּלוּ אֲשֶׁר סִפְּרוּ דָּתֵי הַמֶּלֶךְ:
וְהַשָּׂרִים. שֶׁל יִשְׂרָאֵל:
לֵאמֹר. וְכֵן אָמְרוּ לִי:

פסוק ב
הָיְתָה בַּמַּעַל הַזֶּה רִאשׁוֹנָה. שֶׁהֵם הִתְחִילוּ לִמְעוֹל מַעַל לְהִתְחַתֵּן **בְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת**:

פסוק ג
מְשׁוֹמֵם. עָלוּב וְשׁוֹמֵם, כְּמוֹ (יחזקאל ג:טו) "שִׁבְעַת יָמִים מַשְׁמִים בְּתוֹכָם":

פסוק ה
מִתַּעֲנִיתִי. שֶׁלֹּא אָכַלְתִּי אוֹתוֹ יוֹם:

פסוק ז
נִתַּנּוּ. כְּמוֹ נְתַנְנוּ, דָּגֵשׁ הַנּוּ"ן תַּחַת חֶסְרוֹן נוּ"ן אַחֶרֶת, כְּמוֹ "כִּי עָלֶיךָ תִּשְׁעַנּוּ" (דברי הימים ב יד:יד) כְּמוֹ נִשְׁעַנְנוּ, "וְנָתַנּוּ אֶת בְּנֹתֵינוּ" (בראשית לד:טז) כְּמוֹ וְנָתַנְנוּ:
כְּהַיּוֹם הַזֶּה. כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה הַיּוֹם הַזֶּה, שֶׁכְּבָר גָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים וְעַדַיִן נִשְׁאֲרוּ בְּבָבֶל הַרְבֵּה מִן הַגּוֹלִים:

פסוק ח
וְעַתָּה כִּמְעַט רֶגַע. לְפִי שָׁעָה:
תְּחִנָּה. כְּמוֹ חֲנִינָה:
וְלָתֶת לָנוּ יָתֵד. לְקַבֵּעַ אוֹתָנוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:
יָתֵד. כְּמוֹ (ישעיהו כב:כג) "וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן":
מְחָיָה מְעַט. חַיִּים מוּעָטִים:

פסוק ט
כִּי עֲבָדִים אֲנַחְנוּ. לְדָרְיָוֶשׁ מֶלֶךְ פָּרָס:
לֹא עֲזָבָנוּ. לֹא עָזַב אוֹתָנוּ:
וַיֵּט. לְשׁוֹן מִפְעָל כְּמוֹ "מַטֶּה", הֵטָּה עָלֵינוּ חַסְדּוֹ:
גֶּדֶר. שֶׁהָיוּ גּוֹדְרִין גָּדֵר לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו:

פסוק יא
נִדָּה. טְמֵאָה וּגְעוּלָה:

פסוק יב
וְהוֹרַשְׁתֶּם. אֶת הָאָרֶץ לִבְנֵיכֶם עַד עוֹלָם:

פסוק יג
וְאַחֲרֵי כָּל הַבָּא עָלֵינוּ. אַחֲרֵי כָּל הַמַּעֲשֶׂה הָרַע אֲשֶׁר הִגִּיעַ עָלֵינוּ בְּמַעֲשֵׂינוּ הָרָעִים:
חָשַׂכְתָּ לְמַטָּה מֵעֲוֹנֵנוּ. מָנַעְתָּ מֵעָוֹנוֹתֵינוּ עַד **לְמַטָּה** שֶׁנִּפְחַת עָוֹנֵינוּ עַל כַּפָּרַת גְּלוּתֵנוּ. וְיֵשׁ לָנוּ לְפוֹתְרוֹ בְּעִנְיָן זֶה: מָנַעְתָּ עַצְמְךָ מִלְּגָבוֹת מִמֶּנּוּ כָּל עֲוֹנֵינוּ, וְגָבִיתָ מִמֶּנּוּ **לְמַטָּה** מִן הָעֲוֹנוֹת, וְלֹא פָרַעְתָּ מִמֶּנּוּ כְּכָל חַטֹּאתֵינוּ:

פסוק יד
הֲנָשׁוּב. אִם נָשׁוּב:
הֲלֹא תֶאֱנַף בָּנוּ. תְּמִיהָה הַמִּתְקַיֶּמֶת:

פסוק טו
כִּי אֵין. כֹּחַ מַעֲשִׂים טוֹבִים בָּנוּ לַעֲמֹד וּלְהִתְקַיֵּם לְפָנֶיךָ עַל עֲבֵירָה זוֹ:

פרק י

פסוק א
בֶּכֶה. כְּמוֹ בֶּכִי:

פסוק ב
וַנַּשֵּׁב. וְהוֹשַׁבְנוּם:
יֵשׁ מִקְוֶה. יֵשׁ תִּקְוָה לְיִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ שֶׁהֵם יְכוֹלִים לְהוֹצִיא נְשֵׁיהֶם הָעוֹבְדוֹת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְהַנּוֹלָד מֵהֶם וּלְהוֹצִיא כָּל הַבָּנִים הַנּוֹלָדִים מִן הַנָּשִׁים הָעוֹבְדוֹת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת:

פסוק ג
בַּעֲצַת אֲדֹנָי. בַּעֲצָתוֹ וּבִרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:
וַחֲרֵדִים בְּמִצְוַת אֱלֹהֵינוּ. וְיִרְאֵי שָׁמַיִם יוֹצִיאֵם:
וְכַתּוֹרָה יֵעָשֶׂה. הָעוֹשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר יוֹצִיא אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים:

פסוק ד
וַאֲנַחְנוּ עִמָּךְ. לְהְיוֹת מַסְכִּימִים עִמָּךְ:

פסוק ז
קוֹל. כָּרוֹז:

פסוק ח
לִשְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים. לְסוֹף שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים:

פסוק ט
חֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי. הוּא חֹדֶשׁ כִּסְלֵו:
מַרְעִידִים עַל הַדָּבָר. מִתְיָרְאִים עַל הַדָּבָר וּמִתְיָרְאִים הָיוּ מִמִּכְשׁוֹל שֶׁל עֲבֵרָה זֹאת:
וּמֵהַגְּשָׁמִים. וּמִן הַגְּשָׁמִים הַיּוֹרְדִים עֲלֵיהֶם שָׁם הָיוּ רְעוּדִים וַעֲלוּבִים:

פסוק יא
תּוֹדָה. וְדוּי:

פסוק יג
וְהָעֵת גְּשָׁמִים. שֶׁהַגְּשָׁמִים יוֹרְדִים עָלֵינוּ:
וְהַמְּלָאכָה. וְהָרְחָקַת עֲבֵרָה זוֹ אֵין אַתָּה יָכוֹל לְתַקֵּן כָּל כָּךְ בִּמְהִירוּת:

פסוק יד
לְכָל הַקָּהָל. עִם כָּל הַקָּהָל:
הַהוֹשִׁיב. אֲשֶׁר הוֹשִׁיב:

עַד לְהָשִׁיב. עַד אֲשֶׁר יָשׁוּב חֲרוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵעָלֵינוּ:

פסוק טו

עָמְדוּ עַל זֹאת. לְקַנְתֵּר עַל דָּבָר זֶה:

עָזְרוּם. הֶחֱזִיקוּ יְדֵיהֶם:

פסוק טז

לְדַרְיָוֵשׁ. כְּמוֹ לְדָרוֹשׁ:

פסוק יז

וַיְכַלּוּ בְכֹל. וְהִשְׁלִימוּ אֶת תִּקּוּן הַמַּעֲשֶׂה מִן הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הוֹשִׁיבוּ נָשִׁים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כִּי הוֹצִיאָם:

לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן. עַד יוֹם אֶחָד בְּנִיסָן:

פסוק יט

יָדָם. עֲצָתָם, כְּמוֹ "הֲיַד יוֹאָב אִתְּךָ בְּכָל זֹאת" (שמואל ב יד:יט):

עַל אַשְׁמָתָם. הוֹרַאת שָׁעָה הָיְתָה:

פסוק כ

וּמִבְּנֵי אִמֵּר. כָּל אֵלּוּ כֹּהֲנִים עַד **וּמִן הַלְוִיִּם וְגוֹמֵר**:

פסוק מד

וְיֵשׁ מֵהֶם נָשִׁים וַיָּשִׂימוּ בָנִים. מִקְצָתָן שֶׁהָיוּ לָהֶם נָשִׁים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁנּוֹלְדוּ לָהֶם מֵהֶם בָּנִים, וְהַכֹּל הוֹצִיאוּ הַנָּשִׁים וְהַבָּנִים: